

**40 DNÍ S BIBLÍ 2022:
KRISTUS A KRISTOVCI V ŽALMECH**

40 DNÍ S BIBLÍ 2022:

KRISTUS A KRISTOVCI V ŽALMECH

Jako tradičně, i v letošním předvelikonočním období vás zveme ke společné četbě Písma. Tentokrát vybíráme z knihy Žalmů. Pro denní čtení – a osobní modlitbu - jsou rozvrženy texty tzv. První knihy žalmů. Pro studium v biblických skupinkách či biblických hodinách vybíráme z týdenní četby různé druhy žalmů, aby nás uvedly do bohatství žaltáře, a také do bohatství křesťanského života: společné studium se zaměřuje nejen na výklad toho kterého žalmu, ale také na „výklad“ našeho života ve zvláštním světle konkrétního žalmu. Pro nedělní kázání jsou navrženy texty Matoušova evangelia, v nichž se – až na jednu výjimku kázání na Boží hod velikonoční – z Žalmů výslovně cituje a vypráví tak o Kristu. Kázání mohou vycházet z dotyčného žalmu, anebo z evangelní perikopy; mohou však také oba texty propojit, na způsob římsko-katolické homilie je tlumočit postupně, anebo vynést dost možná nové poklady z jejich vzájemného rozhovoru.

Jako už tradičně dostáváte do ruky výkladové poznámky - k pojednávaným žalmům a evangelním perikopám. Tyto poznámky jsou letos nově doplněny o podněty k aplikaci z pera bratra kazatele Dalimila Staňka.

David Beňa
tajemník odboru RCB pro vzdělávání

Ke každému vydatnému exegetickému rozboru žalmu a novozákonní pasáže je připojen oddíl, který má své těžiště v přítomnosti. Jeho smyslem je postihnout odlesk biblického tématu v našem světě. V pestrém, složitém a provázaném světě našich těl, myšlení, prožívání, řeči, kultury, přírody a vztahů. Z tehdy a tam ve světě autorů a redaktorů se v Duchu přesouváme k našemu tady a teď. Pro jasnější uchopení tématu na skupince, ve sboru, v rodině nebo při osobním čtení, vám nabízím téma, představu, příběh, otázky a někdy i výzvu k akci. Je jen na vás, u které části se zastavíte a kterou pro své setkání využijete.

Část „téma“ obsahuje krátké zamyšlení nad jedním z témat, které biblický oddíl otevírá.

Část „představa“ vybírá z žalmu metaforu, kterou dále rozvíjí. Žalmy neoslovují jen naše analytické, systematické a logické myšlení. Jsou plné obrazů nabízejících se naší představivosti. Například obraz stromu mě nejen informuje o jisté dřevině, ale chce mě určitým způsobem formovat. Pokud si materiál budete číst sami, doporučuji vám, abyste si po přečtení zavřeli oči a vrátili se ve fantazii do sdílené představy. Pokud se sejdete ve skupině, vyberte mezi sebou jednoho, který představu pomalu přečte. Ostatní si mohou zavřít oči a nechat pracovat fantazii. Obraz můžete dále rozvíjet a kreativně si s ním pohrávat – malovat, skládat básně a písně, nebo si jej jen tak nosit v hlavě.

Část „ze života“ je krátkým ilustrativním příběhem. Můžete se jím nechat inspirovat k vyprávění vlastních příběhů pro poučení, pobavení a vzájemnou blízkost. Příběhy nám pomáhají uchopit abstraktní téma i fantazijní obraz a představit si ho v realitě všedního i nevšedního života.

Část „otázky“ nabízí několik otázek k individuálnímu zamyšlení i společné diskusi. Je na vedoucím skupiny, aby vybral otázky vhodné k rozhovoru, případně otázky formuloval podle svého přesvědčení a znalosti skupiny, kterou vede. Cílem není odpovědět správně na všechny otázky, ale podnítit smysluplnou diskusi a sdílení.

Část „akce“ nabízí konkrétní výzvu vyplývající z oddílu. Můžete ji splnit rovnou na místě, nebo později. Některé akce jsou vážné, jiné v sobě mají jistý prvek hravosti. Jsou nabídkou k praktické aplikaci hlavní myšlenky.

Dalimil Staněk
kazatel CB ve Zlíně

LETMÝ ÚVOD K ŽALMŮM

Obliba žalmů

Kniha Žalmů patří k nejčtenějším částem Bible. Svědčí o tom gideónské „zákonky“, které vedle knih Nového zákona tradičně obsahují právě starozákonní Žalmy. Svědčí o tom soudobé křesťanské písničky, které se slovy starých izraelských žalmů inspiřují, případně je citují. Pamětníkům se vybaví tvorba skupiny Oboroh. Ale křesťanská paměť sahá mnohem dál! Už v 6. století řádová řehole uložila benediktinským mnichům, aby každý týden společně přezpívali všech sto padesát žalmů. Kalvínská reformace 16. století zahrnuje do bohoslužebného zpěvu pouze žalmy; několik „ženevských žalmů“ jsme – vedle dalších písní inspiřovaných žalmy - uchovali v našem Křesťanském kancionále. Zpívaný žalm zazní v každé římsko-katolické mši; a podobné výsadní místo mají žalmy v liturgii jiných západních i východních církví. Rovněž velcí skladatelé je zhudebňovali - tradičně pro bohoslužebné a v novějších dobách i pro koncertní účely (J. S. Bach, A. Dvořák, I. Stravinskij aj.). Také my sami si úryvky žalmů prozpěvujeme, z paměti si recitujeme jednotlivé verše i celé pasáže, a v časech radosti i nouze otvíráme právě knihu Žalmů...

Proč zrovna starozákonní žalmy požívají tak výsadního postavení v církevní bohoslužbě, stejně jako v osobní křesťanské zbožnosti? Odpověď leží jistě v jejich původním spojení se **zpěvem** a hudbou: Žalmy jsou určeny ke společnému zpěvu, a hodí se i ke zpěvu soukromému (původní melodie bohužel neznáme). Obliba žalmů jistě pramení z jejich prostého **poetického jazyka**: Obrazy „stromu zasazeného u tekoucích vod“ (Ž 1,3), Hospodina „usedajícího na cheruba a letícího“, aby člověka vyprostil z „provazů podsvětí“ (Ž 18,5.11), vyvolávají vzpomínky, osvobozují zasuté touhy, umožňují nové zkušenosti s Bohem. Žalmy promlouvají obraznou řečí, a přece (či právě proto) jejich obrazy nepotřebujeme překládat do „všedního jazyka“. V mnohoznačné košatosti a hutnosti žalmových obrazů k nám bez obalu promlouvá Boží dobrota a svatost, ale také strach i odvaha lidské víry (a mnohdy, zrovna v žalmech, tíže lidského hříchu), tedy tajemství, která neumíme beze zbytku racionálně proniknout. Staré obrazy žalmů jsou takřkajíc natolik obrazné, staré, archetypální, že na cestě staletími neztratily nic ze své ostroty, ze své schopnosti oslovit nás osobně a nechat se námi osobně vyslovovat.

Možná nejpádnější důvod pro trvalou oblibu žalmů ovšem leží už v **Novém zákoně**. Zde kniha Žalmů patří k nejcitovanějším starozákonním spisům. Standardní vydání řeckého Nového zákona (Nestlé-Aland) udává kolem 100 výslovných citací z Žalmů a bezmála dalších 500 pravděpodobných narážek! Jen kniha Izajáš se počtem citací a narážek může s Žalmy srovnávat. Ze Starého zákona jsou to tedy zejména Žalmy (a Izajášovy výroky), odkud Kristovo evangelium bere svou mízu. Žalmy proto přirozeně zaujímají v křesťanském myšlení, bohoslužbě a zbožnosti privilegované postavení. Na rozdíl od knih, jako je např. Leviticus, nejsou starozákonní žalmy křesťanům cizí. Zpívá se v nich o Pánu Ježíši. On sám v nich zpívá a mluví k Otcí, k nám...

Některé otázky nad žalmy

Písmáci však dobře vědí také o obtížích spojených s četbou a výkladem žalmů. Tento materiál nabízí ke společnému studiu pouhých šest žalmů, vybraných z rozpisu denního čtení. Ale už v každém z těchto šest narazíme na nějakou **překladovou** či **výkladovou obtíž**, jak ukazuje srovnání překladů¹. Mluví např. Ž 1,3 o „tekoucích vodách“ (ČEP, BK), o „řekách“ (B21), či o „přívodech vod“ (ČSP)? Jásá Ž 16,3, že „k svatým, kteří jsou v zemi, jak podivuhodnou mi dal lásku“ (KLP, srov. ČEP, B21, ČSP); anebo se tu mluví o modlách (JB; s v2): „Můj Pán jsi ty, štěstí nenalézám v žádném z pozemských bésů. Ti mámí všechny, kdo je milují“? Připojme příklad výkladové obtíže: představuje Ž 6 modlitbu pokání, prosbu o uzdravení z nemoci, anebo snad žádost o pomoc proti nepřátelům?

V mnoha žalmech překladatel narazí na zvláštní pojmy – a musí zvolit, kterou překladovou cestou se vydá. A čtenář sám v rámci jednoho žalmu narazí na různorodé, bezmála nesourodé obrazy, stojící vedle sebe (např. člověk a strom v Ž 1). V mnoha žalmech se **střídají**, ne-li **prolínají** různé polohy (naděje a skepse v Ž 39), různé

¹ Používáme následující zkratky: ČEP = Český ekumenický překlad, ČSP = Český studijní překlad, KLP = Katolický liturgický překlad, JB = Jeruzalémská Bible, B21 = Bible 21, BK = Bible kralická, LXX = Septuaginta (překlad židovské Bible do řečtiny, 3. – 2. st. př. Kr.).

situace (stvoření světa a chrámová bohoslužba v Ž 24), různí mluvčí (monolog člověka a Boží promluvy v Ž 32). Což znesnadňuje jednoznačné shrnutí. Jako by se žalmy vzpíraly jednoduchému zařazení. Jako by nás vtahovaly do několika „kauz“ a „světů“ současně. Jako by nám před oči stavěly překvapivý, nový svět, kde se různé zkušenosti, časy, místa vzájemně prolínají a proměňují. A jako by právě touto košatostí a spletitostí promlouvaly k životu a o životě, jaký je – pestrý a barevný, mnohvrstevnatý a složený, ano, leckdy složitý...

Tradičně se diskutuje nad **nadpisy a autorstvím** žalmů. V tzv. První knize žalmů (Ž 1-41), z níž v tomto materiálu vybíráme texty ke čtení a ke společnému studiu, nesou nadpis všechny žalmy kromě Ž 1 a 2 (které snad fungují jako předznamenání celého žaltáře), kromě Ž 10 (který původně nejspíše tvořil celek s Ž 9) a Ž 33. Ostatní žalmy První knihy odkazují k Davidovi. Některé nadpisy obsahují také hudební určení (Ž 4, 5, 12 ad.), např. Ž 6: „*Pro předního zpěváka, za doprovodu osmistrunných nástrojů*“; Ž 8: „*Pro předního zpěváka podle gatského způsobu*“. Co přesně tyto údaje znamenají, nevíme. Míří glosa „*na osmém*“ v Ž 6 - tak v hebrejštině - skutečně k nástroji o osmi strunách (ČEP), nebo má strunný nástroj doprovázet „*nízký zpěv*“, položený o oktávu níže (ČSP)? Označuje hebrejské *gittit* v Ž 8 pelištejské město Gat a jde tedy o gatský nápěv, rytmus, způsob provedení či hudební „*nástroj*“ (KLP, BK, B21); anebo jde o píseň zpívanou k vinobraní (hebr. *gat* označuje vinný lis)? Dohadovat se můžeme také o nejasných výrazech, jako je *šiggajón* z nadpisu Ž 7, (*al*)*mut-labben* v Ž 9, *miktam* v Ž 16, atp. Jednodušší je situace u výrazů *mizmór*, „*žalm*“, píseň, nejspíše instrumentálně doprovázená (Ž 3, 4, 5 aj.), či *tfillah*, „*modlitba*“ (Ž 17).

Pozornosti se těší nadpisy, které ten který žalm spojují s konkrétními událostmi. Např. Ž 3: „*Žalm Davidův, když prchal před svým synem Abšalómem*“; Ž 30: „*Žalm. Píseň při posvěcení Hospodinova domu. Davidův*“; nebo Ž 18: „*Pro předního zpěváka. Žalm Hospodinova služebníka Davida, který přednášel slova této písně Hospodinu v den, kdy jej Hospodin vysvobodil ze spárů všech jeho nepřátel i z rukou Saulových*.“ Jsou tyto nadpisy návodem, které konkrétní události máme hledat za obraznými vyjádřeními? Snad ano. Jistě ale tyto dějepisné nadpisy nemají omezit porozumění a využití žalmů: Ž 3 můžeme jistě číst i v jiných situacích, než je synovská vzpoura nebo státní převrat. Podobně jsou také ostatní žalmy určeny k použití právě i mimo kontext jejich vzniku. Bible je uchovává pro čtenáře napříč časy a jazyky!

Což nás přivádí k otázce **autorství** - Davidova a jiných (Ž 42, 76, 90, 127 aj.)? O Davidovi víme, že byl zdatný instrumentalista (1S 16,14-23; Am 6,5), že zpíval (2S 23,1-7; srov. 22,1nn = Ž 18) a že rozvrhnuhudební stránku budoucí chrámové bohoslužby (1Pa 16,7; 25,1nn). Jistě měl všechny předpoklady složit žalmy, které jsou mu připísány (2S 23,2)! Nutno však zároveň dodat, že kde naše překlady čtou „*Davidův*“ (tradičně ve smyslu autorství), tam hebrejský text jménu „*David*“ ve shodě s gramatikou předesílá předložku 3. pádu *l* „*pro*“. Výraz „*Davidův*“ můžeme tedy dobře chápat také ve smyslu „*pro Davida*“, „*o Davidovi*“, „*na Davidův způsob*“, „*davidovský*“. Mnohé nadpisy obsahují dvojí přípis: „*pro zpěváka*“ a „*pro Davida*“ (Ž 4, 5, 6, 8 aj.). Už z gramatické formy nadpisů, jež jsou vedené ve 3. osobě (a ne v 1. osobě, v níž promlouvají žalmy), se zdá, že nadpisy doplnila až ruka sběratelů a pořadatelů žaltáře. V židovské tradici i podle Nového zákona je David každopádně nejen mesiášský král, ale také přední prorok, který žalmy, a sice nejen ty jemu připísané (Ž 2,1 ve Sk 4,25; Ž 95,7 v Žd 4,7), pronášel (Mt 1,1; 21,9; 22,43; L 1,32; Sk 2,25.34 aj.): ať už byl sám autorem toho kterého žalmu, anebo jakýmsi tradičním garantem všech žalmů, které se tedy vyslovují takřikajíc jeho jménem. Druhá varianta by mohla vysvětlovat fakt, že v mnoha žalmech, připísaných Davidovi, je zmiňován chrám, který za Davidova života ještě nestál (Ž 3,5; 4,6; 5,4; 24,3; aj.).

Otázky autorství nás přivádějí k otázce **vzniku** a původního **použití** žalmů. I letmé listování žaltářem nám předkládá pestrý obrázek. Ž 1 se podobá mudroslovnému naučení, jež jako by mělo své místo doma, příp. „*ve shromáždění spravedlivých*“ (1,5). Ž 3, 6 a 7 jsou nářkem na lůžku, ve smrtelném ohrožení nepřáteli či nemocí; jsou prosbou o zastání tváří v tvář krivým obviněním snad v očekávání soudního stání. Ž 16 je osobním vyznáním lásky k Bohu, prosbou i poděkováním. Ž 32 je svědectvím a naučením o štěstí kajčnicků. Ž 24 začíná jako instrukce pro vstup do chrámu; a vrcholí jako hymnické přivítání Hospodina Krále nejspíše tamtéž. Mnozí badatelé mají za to, že původním místem použití žalmů byl právě chrám: žaltář by byl něčím na způsob kancionálu. Žalmové díky měly doprovázet děkovné oběti. Žalmy pokání se přidružovaly k obětem za hříchy a viny. Osobní a společné nářky byly součástí litaní v časech osobního ponížení či národních katastrof (srov. 1Kr 8,29nn). Představu liturgického použití, zdá se, žalmy potvrzují: hojně zmiňují chrám, oltář, oběti, Boží „*svatou horu*“ (Ž 3,5; 5,4; 11,4 aj.); právě v chrámu s jeho rituály a nádherou se modlitebník mohl potkávat s Hospodinem v jeho dobrotě i svatosti (Ž 23,6; 27,4-5 aj.). Nesmíme však opomenout, že mnohé žalmy, kajčící

i oslavné, poučující i nařikající, chrám nezmiňují a mají takřkajíc „světský“ ráz. Některé kněžský rituál relativizují a dovolávají se Hospodina přímo (Ž 32; 50; 51; 103 aj.). Bohoslužebné i domácí, společné i soukromé využití žalmů lze tak vystopovat už v Bibli.

S různým užitím a různorodými situacemi, o nichž žalmy mluví, souvisí také jejich již vícekrát zmíněná žánrová pestrost. Tradičně se rozlišují **chvalozpěvy** (Ž 146-150 aj.), **žalozpěvy** či nářky, stížnosti (Ž 3, 4 ad.), **děkuvzdání** (Ž 18 ad.), žalmy **mudroslovné** (Ž 1, 19, 45, 73), **královské** (např. Ž 2, 72, 110), **dějepravné** (Ž 105, 106 aj.), **sijónské** (Ž 15, 24, 48 aj.), ale i další podžánry. Jde jistě o klasifikaci hrubou, přibližnou! Asi jen málokterý žalm představuje některý z žánrů v čisté podobě; v žalmech se spíše střídají, mísí, vzájemně osvětlují různé polohy.

Poezie žalmů

Žalmy jsou nejznámějším příkladem starozákonní poezie. Promlouvají poetickým jazykem: používají slova v obrazném, nedoslovném významu; vyjadřují se zhuštěně; otevírají se různým porozuměním. Chtějí být ovšem nejen nějak *pochopeny*, nýbrž mívají také na představivost, emoce, zkušenost, a to osobní v ústraní samoty i sdílenou ve společenství Božího lidu či rodiny.

Na rozdíl od naší poezie nezná hebrejská poezie rým. V původním znění však pracuje s metrem, s rytmickou hrou přízvukných a nepřízvukných slabik. Mnohé se přirozeně ztrácí v překladu, ale básnické figury a další poetické nástroje, které známe z naší literatury, zůstávají dobře patrné. Např. v Ž 1 najdeme přirovnání: „*Je jako strom*“, „*jsou jako plevy*“ (v3), nebo zhuštěné prolnutí mikropříběhu lidské komunity (v1-2.5-6) s přírodní scénérií (v3-4). V žalmech najdeme metafory: „*Ze všech stran jsi mi, Hospodine, štítem*“ (3,4) nebo „*Hospodin je podíl mně určený, je můj kalich*“ (16,5), tedy obrazná vyjádření, která nelze jednoduše převést na doslovný význam, nýbrž svými leckdy překvapivými spojeními otevírají nové obzory, rodí nové významy. Narazíme na metonymie: „*Ty mi zvedáš hlavu*“ a „*na jejich ústa není spolehnutí*“ (3,3; 5,10). Nacházíme personifikace: „*Nebesa vypravují o Boží slávě... Slunce jako ženich z komnaty vyjde*“ (19,2.6). Narážíme na antropomorfismy, připodobnění Boha k člověku, ale třeba i na připodobnění Boha k pohanským bohům, a stejně tak na zoomorfismy, přirovnání lidí ke zvířatům: „*Ten, jenž trůní v nebesích, se směje, Panovníkovi jsou k smíchu*“ (2,4); „*Povstaň, Hospodine, Bože, pozvedni svou ruku*“ (10,12), „*Na cheruba usedl a letěl... vyslal své šípy... množstvím blesků je uvedl ve zmatek*“ (18,11.15), „*Množství býků mě kruhem svírá... zachraň mě ze lví tlamy*“ (22,13.22). Častá je nadsázka a expresivní výrazy: „*Nebojím se davu desetitisíců*“ (3,7), „*každé noci smáčím svou podušku pláčem, skráním slzami lože*“ (6,7). Jak řečeno, žalmy nemívají pouze k porozumění či výkladu, nýbrž chtějí nás chytit za srdce, vtáhnout do příběhu, oslovit naši fantazii, cit.

Poetické prostředky však nenacházíme jen v rámci slov či sousloví, nýbrž žalmy utvářejí své obrazy na širším prostoru. U Ž 1 jsme si všimli spojení lidského společenství a přírody napříč celým žalmem. Podobně je tomu v Ž 23, kde se o Boží péči vypráví metaforou pastýřského života (v1-4), ovšem ta vyústí do metafory (obětního?) hodů v chrámu (v5-6). Některé žalmy vypravují příběh: o Davidově zázračné záchraně a o jeho bojování (18, 22), o průlomů, k němuž došlo v pokání (32, 51), o vyvedení Izraele z Egypta (105-106, 114), o lidech v různých nebezpečných situacích a jejich záchraně (107) atp. Některé žalmy vnášejí do svého tématu či vyprávění refrény (8,2.10; 115,9nn; 136 aj.). Některé svou řeč rytmizují pomocí seznamů či opakování (115, 148, 150). Některé používají akrostichon - jednotlivé verše či skupiny veršů, jakési sloky, začínají písmeny podél hebrejské abecedy (9-10; 25, 34, 111, 119 aj.); snad pro lepší zapamatování. Každopádně je zřejmé, že jakkoli se poezie žalmů chce dotýkat také emocí a imaginace, není jen svobodnou hříčkou pocitů. Postupuje promyšleně: nejde o spontánní erupce radosti či valící se lávu smutku, nýbrž radost se vyjadřuje v pevných formách, smutek promlouvá v promyšleném rytmu obrazů a slov.

Asi nejnapadnějším a nejpodstatnějším a bezmála všudypřítomným rysem biblické poezie je ovšem tzv. **paralelismus**: dva či tři, někdy i čtyři po sobě následující řádky vyjadřují tutéž myšlenku, črtají tentýž obraz, vzájemně se zrcadlí či doplňují. Např. Ž 1,1:

*Blaze muži, který se neřídí radami svévolníků,
který nestojí na cestě hříšných,
který nesesedává s posměvači.*

Jde o jednoho muže, jehož odpor k hříchu a hříšné společnosti je vyjádřen trojmo: třemi činnostmi, vyjádřenými slovesy příbuzného významového pole: „*nechodí* (ČEP: neřídí se)... *nestojí... nesedá*“, třemi místy či situacemi: „*rada... cesta... lavice* (ČEP: nesedává s)“ a třemi synonymy, popisujícími špatnou společnost: „*svévolníci... hříšní... posměvači*“. Třikrát je tu řečeno totéž, a přece cítíme jakýsi vývoj; jako by se původně abstraktní obraz postupně konkretizoval, jako by se černobílý obraz s každým řádkem vybarvoval: Zbožný člověk nejen nejedná podle toho, jak mu zlí lidé radí, on ani nevstupuje na jejich cesty, natož aby si k nim přisedl a uzavřel s nimi spojenectví. Podobně to vidíme dál, Ž 1,2:

*Nýbrž oblíbil si Hospodinův zákon,
nad jeho zákonem rozjímá ve dne v noci.*

Opět je vícekrát řečeno totéž: snad pro lepší zapamatování, snad pro zpomalení myšlenek, upoutání pozornosti, snad pro střídavý přednes ve společenství. A opět nahlížíme totéž z více stran, jako by se obrázek vybarvoval. Poněkud obecné „*oblíbil si*“ z prvního řádku se vyjadřuje v konkrétní činnosti stálého („*ve dne v noci*“) „*rozjímání*“, broukání, říkání si v Božím zákonu. I jinde přináší druhý řádek gradaci, zostření, upřesnění, více barvy či citu, leckdy i dořečení načatého příběhu: „*Zpřetrháme jejich pouta | jejich provazy pryč odhodíme*“ (2,3): Boží nepřátelé chtějí svá pouta nejen strhnout, ale pak i nadobro odhodit. Někdy také stojí dva řádky verše ve vzájemném protikladu (1,6; 34,20).

Žalmy v Novém zákoně

Jak připomínají referenční odkazy v našich Bibliích a jak ví každý pozorný čtenář, jsou novozákonní texty takřikajíc utkány ze starozákonních Písem. Jde přitom o citace různého druhu: Na každé stránce Nového zákona narazíme na přímé citáty, mnohdy uvedené zdrojem (Mt 1,22n; 2,5n atp.); většinou jsou ale starozákonní slova vetkána do novozákonní látky ve formě více či méně zřetelných narážek – písmák sám je má rozpoznat (Mt 3,4.10.17). Na nejobecnější rovině lze říci, že novozákonní evangelia ani epístoly nepřinášejí nový či jiný příběh, novou či jinou nauku, než jakou známe ze Starého zákona: ve své zvěsti spíše navazují na zaslíbení a příkázání Písem. Jde o tentýž lid Izraele na jeho stále křivolakých cestách od Hospodina a nazpět; jde o totéž davidovské království; jde o tentýž chrám; a jde o téhož Boha! Proto se z Písem cituje, na Písma naráží. Ba proto čtenář Nového zákona nad mnoha stránkami, příběhy, argumenty zažívá jakési *déjà vu*: jako by se ocitl na místech, v situacích, mezi postavami, které zná z knih Genesis, Exodus, Samulových a jiných, mj. také z Žalmů.

Jak řečeno výše, řecký Nový zákon obsahuje na 100 přímých citací z Žalmů a dalších 500 narážek. Přiložené tabulky v návaznosti na vědecké vydání řeckého NZ, tzv. Nestlé-Aland, postihují označené a neoznačené citace z Žalmů a možné narážky na žalmy v Mt; soupis je však pravděpodobně neúplný. Všech pět označených citací se týká přímo Ježíše (Mt 4,6; 13,35; 21,16.42; 22,44), také všech deset neoznačených doslovných citací se týká Ježíše, příp. zaznívají z jeho úst. Naopak mnohé z narážek na žalmové formulace odkazují k lidem či jiným reáliím (Mt 2,11; 5,3.5.6.35 atd.). Žaltář je prizma, jímž Ježíš, ale i lidé okolo něj viděli Otce, Mesiáše, svět, svou vlastní cestu.

I my jsme od izraelského národa zdělili tento pohled víry. Zdělili jsme ho s Kristovým evangeliem, v Kristu. V knížce *Život v obecnství* (Návrat domů 2006, s. 25-29) shrnuje Dietrich Bonhoeffer tradiční křesťanský pohled na Žalmy: Žaltář je nejprve a v posledku Ježíšovou modlitební knihou. V Kristu se sbíhají naděje i bolesti, viny i radosti žalmových modlitebníků; kteří zas reprezentovali a vyjadřovali nejen své vlastní pokání, nejen svou vlastní vděčnost, nejen svou vlastní bolest, ale pokání, vděčnost i bolest celého lidu. Žalmy představují Kristovu modlitbu za nás a na našem místě a tak naši vlastní modlitbu v jeho jménu. To z nás jistě nesnímá úkol pozorné četby, výkladu, mnohdy tápání ohledně autorství, podmínek vzniku, původního použití atp. Když ale v žalmech nacházíme své vlastní zkušenosti, když se jeho slova stávají našimi vlastními modlitbami, pak nejde jen o nějaké svémyslné „psychologizování“, nýbrž v Kristu jsou dějiny Izraele i naším příběhem – jako je skrze víru a poslušnost naším příběhem i příběh Ježíšův.

40 dní s Biblí 2022

	Denní čtení 2022		Kázání Kristus v žalmech	Biblické studium Křesťán v žalmech
9. 3.	Ž 1	Mt 1,1-25		
10. 3.	Ž 2	Mt 2,1-23		Ž 1: Kořeny blaženosti
11. 3.	Ž 3	Mt 3,1-17		
12. 3.	Ž 4	Mt 4,1-25		
13. 3.	Ž 5	Mt 5,1-20	Mt 4,1-11 a Ž 91: Synovská pokušení	
14. 3.	Ž 6	Mt 5,21-48		Ž 6: Na lůžku
15. 3.	Ž 7	Mt 6,1-34		
16. 3.	Ž 8	Mt 7,1-28		
17. 3.	Ž 9	Mt 8,1-34		
18. 3.	Ž 10	Mt 9,1-34		
19. 3.	Ž 11	Mt 9,35 – 10,15		
20. 3.	Ž 12	Mt 10,16-42	Mt 13,33-35 a Ž 78,1-8: Hádanky dávnověké	
21. 3.	Ž 13	Mt 11,1-30		Ž 16: Není nad Hospodina
22. 3.	Ž 14	Mt 12,1-21		
23. 3.	Ž 15	Mt 12,22-50		
24. 3.	Ž 16	Mt 13,1-35		
25. 3.	Ž 17	Mt 13,36-58		
26. 3.	Ž 18	Mt 14,1-36		
27. 3.	Ž 19	Mt 15,1-20	Mt 21,1-17 a Ž 8: Návrat krále	
28. 3.	Ž 20	Mt 15,21-39		Ž 24: Jak uvítat Krále
29. 3.	Ž 21	Mt 16,1-28		
30. 3.	Ž 22	Mt 17,1-27		
31. 3.	Ž 23	Mt 18,1-35		
1. 4.	Ž 24	Mt 19,1-30		
2. 4.	Ž 25	Mt 20,1-34		
3. 4.	Ž 26	Mt 21,1-22	Mt 21,33-46 a Ž 118,19-26: Zavržený kámen	
4. 4.	Ž 27	Mt 21,23-46		Ž 32: Kajčnickovo štěstí
5. 4.	Ž 28	Mt 22,1-22		
6. 4.	Ž 29	Mt 22,23-46		
7. 4.	Ž 30	Mt 23,1-39		
8. 4.	Ž 31	Mt 24,1-22		
9. 4.	Ž 32	Mt 24,23-51		
10. 4.	Ž 33	Mt 25,1-30	Mt 22,41-46 a Ž 110: Syn Davidův	
11. 4.	Ž 34	Mt 25,31-46		Ž 39: Bolesti lidství
12. 4.	Ž 35	Mt 26,1-29		
13. 4.	Ž 36	Mt 26,30-56		
14. 4.	Ž 37	Mt 26,57 – 27,10		
15. 4.	Ž 38	Mt 27,11-50	Mt 27,35-50 a Ž 22,1-20: Opuštěn Bohem	
16. 4.	Ž 39-40	Mt 27,51-66		
17. 4.	Ž 41	Mt 28,1-20	Mt 28,16-20 a Ž 22,20-32: Král pronárodů	

Biblické studium 1: Kořeny blaženosti (Ž 1)

9. – 12. března

O zdaru, či nezdaru lidského života v Božích očích rozhoduje poměr člověka k Božímu slovu. Jen záliba v Božím slovu dává člověku kořeny a výživu, plodnost a stálost, správný směr i domov. Bůh se k takovému člověku zná.

1. Úděl spravedlivého (v1-3)
2. Úděl svévolníka (v4-5)
3. Hospodin a lidský úděl (v6)

- **Nadpis:** Ž 1 otevírá spolu s Ž 2 celý žaltář a – v židovském řazení – předznamenává i celý oddíl tzv. Spisů (tj. Ž, Jb, Př, Rt, Pís, Kaz, Pl, Est, Da, Ezd, Neh, 1-2Pa; srov. L 22,44). Ve slovech Ž 1 se přitom ozývá Joz 1,8, verš, který podobně uvádí oddíl tzv. Proroků (Joz-Kr; Iz-Mal). Oddíly Proroků a Spisů tak představují dějinnou a prorockou, mudroslovnou a modlitební aplikaci Božího zákona do života společenství i jednotlivců. Boží přikázání a zaslíbení, jeho činy ve prospěch Izraele, zejména události stvoření, exodu a smlouvy, jsou východiskem a horizontem knihy Žalmů.
- **Téma:** Ž 1 odpovídá obecně na otázku, co dělá člověka blaženým, šťastným, požehnaným, komu je možno blahopřát, příp. kdo zpřímá kráčí svou cestou – to vše je skryto v hebr. částici 'ašrey, jíž žalm začíná, resp. v jejím slovesném kořenu 'ašar (Dt 33,29; Ž 2,12; 31,1n; 33,12 | Gn 30,13; Př 3,18; Pís 6,9 | Př 9,6). V první části (v1-3) žalm neobraznými slovy říká, co blažený člověk *nedělá* (v1), co *dělá* (v2) a, obrazně, jaké jsou *důsledky* těchto jeho činů (v3). Ve druhé části (v4-5) žalm obrazně (v4) i neobrazně (v5) líčí *důsledky* svévole bezbožníka. Nakonec (v6) zmíní Boží angažmá vůči spravedlivým i svévolným. Prostřední část žalmu (v3-4), jež kontrastuje obrazy zakořeněného stromu a suchého plevele, je zarámována úvodem a závěrem (v1-2; v5-6), které jazykem zbožnosti, práva a společenství, líčí jednání a úděl zbožných a bezbožných.
- **Spravedlivý:** Nejprve je řečeno, podle koho se *neorientuje* (1a), co *nedělá* (1b) a jak či s kým *nehodnotí* svět (1c): „*nechodí*“, kudy radí svévolní, „*nestojí*“ na cestě hříšných, „*nesedí*“ na „*židli*“ či v „*bydlišti*“ posměvačů. Chybný *aktivismus* bezbožných stojí v kontrastu s *poklidným* zdrojem blaha zbožného - se zálibou v Božím zákoně (srov. Ž 19; 119; srov. Dt 6,4-9): stále o něm „*přemýšlí*“, přemítavě si ho přeříkává, „*mumlá*“ (v2; srov. 2,1; 35,28; 37,30; 38,13; 63,7): zde nachází radu, cestu, domov. V3 přirovnává *důsledky* písmácké zbožnosti ke stromu, zasazenému u tekoucí vody, plodícímu a nevadnoucímu. Obraz stromu evokuje také potřebný čas a trpělivost, zakořenění, stálost, trvalost. Poslední řádek v3 odkazuje neobraznými slovy k Joz 1,8, kde je rovněž řeč o vytrvalém studiu Mojžíšova zákona.
- **Svévolník:** Žalm naznačuje *důsledky* svévole, života bez Božího slova. V obrazu suchých, rozvátých plev, jímž v4 kontrastně navazuje na obraz zakořeněného stromu, vidíme pomíjivost, ba neúčinnost svévolného života. V5 pak tytéž *důsledky* svévole popisuje jazykem práva, přičemž tu spíše než o Boží (poslední) soud jde o soud lidský, o život pozemského společenství v souladu s požadavky Božího zákona, o otázku, kdo ob stojí ve společenství Izraele, kdo jeho životu prospívá (v2-3) a kdo ho rozvrací (v1).
- **Zákon a stvoření:** Prolínání právního, společenského, vztahového jazyka (v1-2.5-6) a jazyka přírodního, ekologického (v3-4) je pro SZ typické. Duchovní a pozemské statky nejsou srovnávány pouze ve vzájemném kontrastu (4,7n atp.). Nýbrž spravedlnost a zbožnost mezi lidmi se projevuje i v přírodě, resp. prospívající krajina je metaforou pokoje a spásy (Ž 19; 72; 69; 104; srov. Iz 11,1-10; 32,15-20; 45,8; Jr 17,7n; 33,10-13; Ez 47,12; srov. Mt 7,17n aj.). Stejně tak společenský, morální, náboženský rozvrat bývá – kauzálně nebo metaforicky - spojován s přírodními katastrofami (35,5; Gn 3,17-19; 6,13; Jr 4,20-28; 17,5n; Oz 13,1-3 aj.).
- **Hospodin:** Ž 1 není modlitba, nýbrž mudroslovné uvedení do modliteb. Mluví o Bohu, ne k Bohu. V6 shrnuje, že zbožný písmák je blažený proto, že Bůh se k němu a jeho životní cestě zná, zatímco cesta svévolníkovu sama ústí do záhuby, podobně údělu suchých plev (v4) či usvědčeného zločince (v5).
- Ž 1 nadpisuje žaltář jako modlitební knihu písmáka, který orientaci a sílu čerpá z Bible, z Božích naučení, přikázání (hebr. torah, v2). Takové „*spravedlivé*“ (v5-6) uživatele předpokládá, příp. chce formovat. Proto žaltář hned na začátku varuje před pomíjením Písma; proto přislubuje zdar trpělivému, poslušnému čtenáři.

Téma: pozornost

Téma pozornosti je velmi aktuální. Jen se zeptejte učitelů, rodičů, dětských psychologů, nebo si udělejte reflexi vlastní aktivity na mobilu a počítači. Vysoce technologická společnost plná nekonečných příležitostí klade enormní nároky na lidskou pozornost. Každý okamžik nabízí nepřehledné množství objektů, deroucích se smysly do mysli. Nejen okolní hmatatelný svět přírody, knih, nástrojů a lidí - v něm už jsme se díky předchozím generacím naučili relativně obstojně rozlišovat důležité od vedlejšího. Svět virtuální je pro náš organismus ještě příliš nový a příliš podnětný. Zřetelněji si tak uvědomujeme, že věnování pozornosti je součástí zodpovědnosti, kterou za život bereme. Člověk, který se jen nechá samovolně unášet proudem emočně nabitých mikrozážitků, vyvolaných vnějšími podněty, končí rozvrácen. Poselství prvního žalmu nám zaznívá s varující naléhavostí ale i nadějí. Aktivismus bezbožných je připodobněn k plevám, se kterými si pohrává vítr. Jsou neukotveni a zároveň se ve své neukotvenosti usazují. Stávají se na ní závislí. Jejich cesta míří do ztracena. Naopak zbožný ví, co je důležité. Umí se zakotvit. Má kořeny. Možná nenavštíví tolik různých míst a zajímavých zákoutí jako prázdná slupka od obilí, se kterou si pohrává vítr, ale vadí to? Zůstává na místě, ale má obsah a život. Právě žalmy jsou nám zbožným, moudrým a blaženým nabídnuty jako nadějná místa k zakotvení a zakořenění.

Jak nás žalmy kotví? V roztěkanosti a rozervanosti různých prožitků se žalmy nabízí jako souřadnice naší existence. Můžeme se podle nich orientovat. Jedna věc je uvědomit si vinu, mít sevřené nitro a prožívat strach z odhalení. Něco jiného je být vinen a přitom vědět, že se mé nitro chvěje na stejné frekvenci, jakou rozeznává Ž 32. Žalmy nám nabízí slova vystihující naši přítomnost a zároveň nás leckdy směřují na cestu řešení. Kotví nás a poutají ke komunitě víry, k lidem, kteří mají stejnou zkušenost jako my. Spojují nás se samotným Ježíšem Kristem, který se žalmy modlil a často z nich citoval. Kotví nás i tím, že brzdí a zpomalují naše myšlení. Mé oči z milosti sledují jedno slovo za druhým, verš za veršem, sloku za slokou. Nemusím nikam a před ničím utíkat. Jsem vtažen do slov básně. Možná je znám i zpaměti. Vybavují se mi jako zhudebněné části písní. Mumlám si je, opakuji a propěvuji. Jako jasný hlas v mé mysli zaznívají například slova: „Budu jako strom...“

Představa: Představte si strom. Dotýkáte se kmene, prozkoumáváte jeho větve a vzhlížíte ke koruně. Při pohledu dolů sledujete kořeny zanořující se do země. V hloubce je příjemný chlad, ticho a vlhko. Kořen nasákne vodou a vlaha stoupá vzhůru. Živiny proudí výš a výš. Celým stromem prostupuje život. Od nejzazšího vlákna kořínku skrz kmen až po konečky listů ve vrcholcích koruny. Takový jsi ty, který se právě teď sytíš živými slovy. Už se sbírá síla dozrávající v ovoce... Nyní se obraz promění. Představte si malou seschlou slupku od obilí. Není v ní nic živého ani hodnotného. Je úplně prázdná. Tvrdá na dotek. Povaluje se na zemi. Náhle se zvedne vítr. Opře se do slupky a unáší ji pryč. Zanese jí až pod strom. Slupka se na chvíli zasekne u vystouplého kořene. Další poryv větru ji uchopí a slupka přeletí přes silnici. Zastaví se až na betonové dlažbě. Čísi bota do ní kopne a ona zase letí dál. Nakonec nám mizí z dohledu. Ztrácí se mezi smetím, povalujícím se po zemi. To je člověk bez kořenů.

Ze života: Během psaní těchto zamyšlení mi pozornost nespočetněkrát unikla k jiným věcem. Mnohokrát jsem se přistihl, že jsem unášen proudem zpráv, informací a zbytečných obrazů. Raduji se však při každém návratu zpět ke slovům a obrazům žalmu. Je mi jako bych se vracel domů.

Otázky: Jak vám bylo při představě stromu a slupky? Jaké objekty se pravidelně těší vaší pozornosti? Podle čeho rozlišujete mezi důležitým a nedůležitým? Jak byste pomohli dětem a mladým lidem s jejich zápasem o věnování pozornosti? Jak rozumíte žalmistově představě, že zbožný člověk je zakořeněn v Božím slově? Jak takováto zakořeněnost prakticky vypadá v běžném životě? V čem může být tomto ohledu církev pomocí a v čem překážkou? Jaké místo mají žalmy ve vašem životě?

Kázání 1: Synovská pokušení (Mt 4,1-11 a Ž 91)

13. března

Hned na počátku veřejné činnosti musí Ježíš čelit zkoušce, jež prověří jeho oddanost Otci. Dábel se pokouší zahradit Ježíšovu cestu mj. zaslíbením zvláštní ochrany podle 91. žalmu. Ježíš se však drží Božích přikázání.

Mt 4,1-11

1. Duch vyvádí Ježíše na poušť ke zkoušce (4,1-2)
2. Pokušení chleba (4,3-4)
3. Pokušení chrámu (4,5-7: **Ž 91,11-12**)
4. Pokušení vlády (4,8-10)
5. Andělé obsluhují na poušti poslušného Ježíše (4,11)

Ž 91

1. Žalmistovo naučení zbožným o Boží ochraně (v1-2)
2. Žalmista líčí zbožnému Boží ochranu (v3-8)
3. Žalmista znovu líčí zbožnému Boží ochranu (v9-13)
4. Hospodin sám slibuje zbožnému svou ochranu (v14-16)

- **Ježíšova pokušení** (4,1-11; Mk 1,1n; L 4,1-13): Ve křtu byl Ježíš Božím hlasem veřejně označen za Božího Syna; a viditelně navštíven Božím Duchem (3,17). Nyní Duch vede Ježíše na poušť, aby jeho synovství prošlo zkouškou (v1). První z pokušení situačně navazuje na Ježíšův hlad, všechna tři se však týkají právě identity či moci Božího Syna: „*Jsi-li Boží Syn...*“ Kristus je pokoušen v oblasti sociální (v3-4), náboženské (v5-7) a politické (v8-10): Pokušitel mu radí k instantní „*mesiášské revoluci*“, vykresluje zkratku ke „*spáse*“ v podobě magické dobročinnosti (v3), divotvorného náboženství (v5n) a snadné vlády nad světem (v8n), to vše bez služby a kříže (srov. 16,16.21-24; 1K 1,22-24; Sk 2,36). Pokušitelova našeptávání odráží Ježíš slovy Písma, pokušení překonává poslušností Božím přikázáním (v4: Dt 8,3; v7: Dt 6,16; v10: Dt 6,13).
- **Izraelova pokušení**: Scéna – Jordán, 40 dní, poušť, hlad, potřeba jídla, požadavek důkazů Boží přízně -, stejně jako Ježíšův výběr citací z Dt ukazují, že Boží Syn Ježíš tu neodpovídá jen sám za sebe, nýbrž že reprezentuje Božího „*prvorozeného syna*“ Izraele (Ex 4,22) a reprizuje jeho pouštní putování. Ježíš však obstál – ve zkoušce nedostatku chleba (Dt 8,2-5), v náboženském pokušení manipulovat Boží přítomností (Dt 6,14-16; Ex 17,1-7) i v politickém pokušení svémoci, které s sebou přináší vlastnictví země (Dt 6,10-13). I citace z Ž 91, jíž dábel podpírá druhé pokušení, podporuje exodické čtení evangelní perikopy: Ž 91 sice pouštní putování Izraele netematizuje výslovně, v detailu i v celkové výpovědi je však narážkou na exodus.
- **Ž 91** neobsahuje díky ani prosby, nýbrž je zaslíbením ochrany, kterou Bůh poskytuje těm, kdo se mu oddali. Žalm lze rozdělit na dvě poloviny (v1-8; v9-16), uvedené zaslíbením ochrany (v1n; v9). Obě následující části (v4-8; v10-16) úvodní příslib konkretizují jmenovitě jako ochranu před nepřáteli, nemocí, válkou, úrazem, zvěří. Jde o typická ohrožení v Ž; a také v Dt. Nápadná je podobnost mezi Ž 91 a Dt 32 (v1 *úkryt*, *Nejvyšší*: 32,8.20; v3 *vysvobodit*: 32,39; v4 *perutě*, *ukrývat se*: 32,11.37; v5 *šípy*: 32,23.67; v6 *nákaza*: 32,24; v7 *tisíc*: 32,30 ad.) a Dt 28 (v3: 28,21; v5: 28,66n; v6: 28,29; v12: 28,35.56n.75). Dt 28 a 32 hrozí neposlušnému Izraeli Božími soudy; Ž 91 tyto soudy odvrací od zbožného. Ve středních částech promlouvá neznámý žalmista přímo k příjemci zaslíbení (v4-8; v9-13); v úvodu a závěru se mluví o příjemci, a to ústy žalmisty (v1-2), resp. Hospodina samého (v14-16). Kdo je příjemcem slibů? Nejspíše jakýkoli zbožný (v1.9.14.15); snad davidovský král (srov. Ž 20), či davidovský král mesiášských kvalit (srov. Ž 2; 89; 110)?
- **Pokušení žalmem**: Návrh zázračného salto mortale podpírá dábel citací z Ž 91,11a.12 (tato i Ježíšovy citace z Dt jsou ve znění LXX). Dábel nevytrhává z kontextu, vždyť o kom jiném než Božím Synu by zaslíbení Ž 91 měla platit? A přece se zaslíbení stává Ježíšovi pokušením, proti němuž se zaštiťuje přikázáním z Dt 6, oddílu, který obsahuje úvod k Šma Jisrael (Dt 6,4-9): Dáblem navrhovaný skok (zázrak a test) víry odporuje lásce vůči Bohu, která Boha zkoušet nechce. Zaslíbení milosti se staví proti soudům zákona; zákon však není zaslíbením zrušen. Ježíš trvá na podmínce Ž 91 – na oddanosti Bohu i v nepohodlí (v1.9.14n). Dábel nabízí Ježíšovi falešnou verzi synovství - verzi triumfalistickou, divotvornou pro efekt, vynučující si Boží zásah. Vyprávění Mt končí paradoxem: Ježíš nechtěl andělské asistence zneužít, a tak se mu jí dostalo (v11).
- Kázání může připomenout, že biblická zaslíbení nejsou bezčasé principy, pomocí nichž se lze vyhnout kříži, resp. jimiž lze ovládat Boha. Zaslíbení platí víře, která se jich chytá, třeba je zrovna na poušti. Bůh pak je naplňuje podle svého, ve svém čase. Kristus odmítl nabízenou zkratku triumfu, a k naší spáse prošel všemi úskalími, o nichž Ž 91 mluví.

Téma: mysl v dialogu

Příběh o Ježíšově pokušení na poušti rozehrává vedle dalších významových rovin drama vnitřního dialogu v člověku. Zdravá mysl má povahu dialogu. Je to vidět na dialogické samomluvě dětí, která s věkem ztichne a přesune se do proudu myšlení. V myšlenkách se tak objevují různé hlasy. Občas si notují, jindy spolu vedou vášnivé rozhovory. Známe hlasy, které nás obviňují, sekýrují, povzbuzují i chlácholí. Občas jako by zaznívaly s intonací různých lidí. Dovedeme si představit, co by nám v určité situaci řekla naše máma, jak by nám odpověděl náš kazatel, manželka nebo přítel. Musíme často volit mezi protichůdnými myšlenkami, názory a pohledy na věc. Některé hlasy nás pokouší k hříchu a jiné zaznívají s větší zralostí. Zrádnost hlasu pokoušitele z evangelního příběhu spočívá v tom, že cituje Bibli. V hlasu, který Ježíš postaví v odpovědi proti němu, zaznívá taktéž řeč Bible. Hlas pokušení i moudrosti tu čerpají z jednoho zdroje. Jak pak mezi nimi volit? Potřebuji víc než jen odkaz na Bibli. Vždyť téměř jakýkoliv bláznivý nápad si dovede svůj argument podpořit vhodnou biblickou citací. Bible sama v sobě totiž vede dialog o povaze Boha, člověka i světa. Na řadu otázek nedává jen jednu možnou odpověď. Není traktátem evangelistů ani neprůstředným zákoníkem. Občas si pohrávám s humornou představou, jak by to vypadalo, kdyby na setkání vedení sboru seděli autor knihy kazatel, Jób, Pavel, Priscila, Marie, Jan, Timoteus a Abraham a měli se dohodnout na programu pro sborový den, nebo jestli dají do kázně Františka, který se chce rozvádět. Bible, stejně jako naše mysl má povahu dialogu. Jak tedy moudře volit v danou chvíli pravý hlas? Kdo promlouvá hlasem pokoušitele a kdo hlasem Ducha?

V dialogu Ježíše s ďáblem nejde o hledání správného biblického verše. Jde o Ježíšovu identitu. Stav, ze kterého pramení ostatní hříchy, je nedůvěra vůči Bohu. Hříchy se rodí z nejistoty, z nevíry. Jako bychom v sobě měli strunu pochybností o lásce a blízkosti. Jakmile se struna rozechvěje, začne vyluzovat zvuky hříchu. Čím víc si například muž není jistý láskou své ženy, tím hůře se k ní zpravidla chová. Tuto strunu v člověku úspěšně rozezvučil had v ráji. Zpochybnil představu lidí, že to s nimi Bůh myslí dobře. Pokud nemohu věřit Bohu, musím se postarat sám. Nejistý člověk vyluzuje hlasy hříchu. Nyní se ďábel snaží rozechvěť strunu nejistoty v Ježíši. Nepodaří se mu to. Ježíš si je jist svým synovstvím. Nemusí ho testovat. Vdrží možná právě proto, že v duchu Ž 91 věří v Boží ochranu, i když dolů neskočí. Při rozlišování mezi hlasy, důrazy a myšlenkami nemá cenu jen zkoumat zdroj. Vždyť všechny v jistém smyslu vychází ze mě samotného. Klíčovou osobou, která volí, jsem já. Volba odráží mou identitu. Člověk, který se v jistotě víry opírá o zaslíbení Ž 91, nemusí Boha zkoušet. Jestliže hříchy pramení z nejistoty a nevíry, svatost a moudrost vyvěrá z důvěry. Ž 91 byl zneužit ďáblem, ale zaznívá také jako ujišťující hlas Ducha, tlumícího rozechvěnou strunu naší nejistoty.

Představa: Představte si sami sebe, jak hladoví, vyčerpaní a rozpálení stojíte na vrcholku chrámu. Pod vámi se rozprostírá prázdné nádvoří. Vidíte oltář, umyvadla s vodou a stoly. Je brzké ráno. Nikdo jiný tu není. Náhle za sebou, nebo možná v sobě, uslyšíte hlas: Skoč. Vrhni se dolů. Myšlenka vám začne vířit v hlavě. Ve větru uslyšíte šumění papíru. Jako by někdo otáčel listy knihy. Hlas začne číst stará zaslíbení Boží ochrany. Bůh tě ochrání. Andělé tě budou nadnášet. Neporaníš si nohu. Zkus to. Budeš mít důkaz, že Bůh je a že jsi s ním spojen. Už nikdy nebudeš muset pochybovat o Boží lásce k tobě. Hlas sílí a sílí. Co odpovíš? Jak se vymezíš? Jaký jiný hlas necháš vstoupit do dialogu a proč?

Otázky: Jak rozlišujete, která z biblických výzev je pro vás v danou chvíli aktuální? Máte zkušenost s tím, že vás ten Zlý skrze Bibli pokoušel? Napadají vás další příklady biblického dialogu?

Akce: Vyberte si nějakou oblast, ve které se zrovna teď rozhodujete. Nakreslete si na papír siluety různých postav ve vaší mysli. Nechte k rozhodnutí promluvit hlas moudrosti, strachu, skeptika, důvěry, kritika i sobce. Hlasy můžete vyslechnout, ale nemusíte se podle nich rozhodnout. Nakonec si představte, jak byste se rozhodli, kdybyste si byli jistí svou identitou v Bohu. Který z hlasů zesílí Duch Boží?

K životu Božího člověka patří nejen štěstí a zdar, ale i bolest, únava a bezmoc. Patří k němu proto také prosba a nářek. A rovněž smělá důvěra, že Bůh svého člověka slyší a v nouzi se ho milosrdně zastane.

1. Netrpělivá žádost o Boží smilování (v2-4)
2. Žádost o Boží spásnou blízkost uprostřed utrpení (v5-8)
3. Jistota Boží přízně navzdory nepřátelům (v9-11)

- **Nářek:** Ž 6 patří mezi nářky, jež vyzývají Boha, aby dostal svým slibům či svému charakteru a pomohl člověku nebo lidu v nouzi. O jakou nouzi tu jde? O zápas s vinou (v2)? O boj s nemocí (v6-8)? O střet s utiskovateli (v8-11)? Většina exegetů má za to, že tu mluví nemocný: je řeč o uzdravení a vyděšených kostech (v3), o blízkosti smrti (v6), o lůžku, únavě, chátrání (v7-8). Žalmista by pak svou nemoc vnímal jako Boží výchovu, ne-li trest, a prosil by o úlevu (v2); utiskovatelé by mohli být posměvači (31,12; 42,11). Nemoc ale může být i metaforou *jakékoli* tísně, včetně viny, soudu či nepřátel (41,5; 42,11; 103,3).
- **Žádosti:** Ž 6 sestává z řady výzev doprovázených trojím zdůvodněním – proto tři sloky („*neboť*“ v3.6.9). Prvních sedm výzev – dvě záporné (v2), pět kladných (v3.4.5) – je adresováno Hospodinu, poslední výzva směřuje k nepřátelům (v9). Výzvy (ony pozitivní) mají v hebr. formu imperativu, což nářkům v Ž dává urgentní charakter; zde: „*smiluj se, uzdrav, vrať se / obrať se, vysvobod, spas; odstupte*“. Modlitebník líčí svou slabost, slzy, strach; k Bohu i k nepřátelům se však obrací s vehemencí. Nedořečená otázka - „*A ty, Hospodine, do kdy*“ (v4; 74,10; 80,5; 90,13; 94,3) – zní dokonce jako stížnost na Boží nečinnost (srov. 10,1; 13,2; 22,2; 39,2nn; 44,10nn; 60,1nn; 77,5-11). Vedle vděčnosti, obdivu a radosti a vedle kající lítosti nad hříchem patří bolest, ba zmatek k častým polohám žalmů. Stížnosti a výtky tu nejsou rouháním, vyjadřují spíše důvěru a naději v Boha, který je přeci dobrotivý. Ve stylizované řeči žalмовé poezie je modlitebník vůči sobě, lidem i Bohu někdy (snad až neomalene) upřímný a otevřený (srov. Jr 12,1-4; 20,7nn; Jb aj.).
- **Důvody:** Trojitě „*neboť*“ uvádí důvody výzev (v3 dvakrát, v6, v9). Hospodinu předkládá modlitebník svou nouzi: únavu, zděšení těla i nitra (v3; srov. 2,5; 22,15.18; 31,11; 32,3), nesmyslnost smrti (v6; srov. 30,10; 88,11; Iz 38,18), vyčerpání ze stálého pláče a modliteb (v7-8; srov. 31,10n; 39,13; 41,4n; 42,4; 69,4; 102,6), dotírání utiskovatelů (v8-11; srov. 7,5.7; 8,3; 10,5; 22,8n; 23,5; 42,11). Lidská nouze má pohnout Hospodina k činu. Hlavním důvodem důvěry, promlouvající v imperativech, je však jistě jednak Boží jméno (žalmista Hospodina pětkrát důvěrně oslovuje v2-5, třikrát o něm s důvěrou svědčí v9n), jednak Boží „*milosrdenství*“, dobrota, láska (hebr. *chesed*, v5b; 129x v Ž ze 252 sz výskytů). Výzvu nepřátelům proto modlitebník odůvodňuje (3x!) jistotou, že Hospodin jeho prosby slyší a přijme (v9-10).
- **Motivy:** V Ž 6 se střídají a překrývají motivy Božího hněvu a trestu, smrtelné nemoci a utlačovatelů. Proto bývá Ž 6 pojímán tu jako kající, tu jako modlitba v nemoci, tu jako žalm proklínající (v11): záleží na tom, který motiv chápeme jako vůdčí, doslovný, a co vnímáme jako obrazné opisy vůdčího motivu. Naše tři motivy se v Ž opakují často, leckdy právě společně (22; 31; 38; 41; 90; 103; srov. Dt 28-29). Potvrzuje, anebo prolamuje se tu rovnice viny a trestu, jak ji známe zvl. z Dt? Ž 6 pojednává téma nebezpečí, rozvíjené v Ž 3-7; např. „*lůžko*“ (v7) je tu poprvé místem ohrožení a pláče, a ne útěchy (3,6; 4,5.9; 5,4; srov. 3,8; 7,8). Boží tresty a kárání, hněv a rozhořčení (v2) se překvapivě obrací proti člověku, který si – soudě ze slov Ž 6 – není vědom hříchu, důvodu trestů (jinak 2,10; 38,2nn; 41,5; 50,8-21; 78,38; 90,7; Dt 9,19; 29,27): snad tedy nejde o trestání, ale o životní výchovu, která má být mírná, ne hněvivá. Ž 6 také neví o naději vzkříšení (v6). Zahanbení nepřátel (v11) může být soudem, ale i jejich návratem k dobrému („*pryč odtáhnou / obrátí se*“).
- Ž 6 stojí v řadě žalmových nářků. Ať už je naše nouze jakákoliv – důsledky hříchu, nemoc, útlak od lidí -, můžeme se v ní obrátit k Pánu. Žalm nás vede ke smělé upřímnosti ohledně naší situace i ohledně našich pocitů vůči lidem i Bohu. Už ve slovech modlitby, ještě před prožitým vysvobozením, je přítomna útěcha, ba spása – v důvěře v Boha, který svého člověka jistě slyší.

Téma: proměna bolesti

Žalmy nářků normalizují lidskou zkušenost s bolestí a utrpením. Ať už je těžký stav způsoben nemocí, osobním hříchem nebo křivdou, může na něj člověk reagovat slovy nářků. Přestože lze bolest z části utlumit, jde o nepopiratelnou realitu, deroucí se bez ustání do vědomí. Těžko se před ní zavírají oči. I proto se píseň odehrává na lůžku, kde se člověk místo spánku bezmocně převaluje. Hledá polohu, ve které bude bolest snesitelná. Spánek se nemůže dostavit. Jedna z mála věcí, které je člověk v takovou chvíli schopen, je nářek před Bohem. Křik vzhůru. Modlitba bez slov. Modlitba slz a bolesti. Je to modlitba přesahující hranice denominací, náboženství a světonázorů. Modlí se jí každá trpící liská bytost. Je to zkušenost žalmisty i naše vlastní. Žalm je vyladěn na frekvenci trpícího člověka.

Individuální prožitek bolesti je ovlivněn různými faktory. Je tu rozměr bolesti vnímané receptory v těle. Na ní se však nabalují další aspekty bolesti. Ty souvisí například s tím, jak situaci hodnotíme. Pokud mám za to, že se mi děje něco nespravedlivého nebo překvapivého, tak je prožívaná zátěž těžší. Pokud mám dojem, že je utrpení mým selháním nebo symptomem slabé víry, tak ve mně způsobí silné reakce studu, a ještě víc mě oddělí od druhých lidí. Bolest vynásobená studem je opět intenzivnější.

Do dynamiky zesilování bolesti vstoupí tisíce hlasů žalmu. Normalizuje prožívání. Ujišťuje mě, že to, co se ve mně odehrává, není překvapivé. Propojuje mě napříč staletími s lidmi, kteří prožívali podobnou bolest. Snižuje sílu studu a míru nepatřičnosti. Můj hlas bolesti se stává hlasem Božím. Boží Duch ve mně se skrze slova žalmu z mého těla plného bolesti vztahuje vzhůru k Bohu. Spolu se světem ve mně nařiká. Právě díky slovům žalmu vím, že mě Bůh neopustil. Trpící Bůh v Kristu nařiká skrze mě. Část bolesti přetrvává, nelze ji bagatelizovat ani podceňovat, ale už není násobena studem, samotou, vinou a dojmem nepatřičnosti. Hodnocení bolesti je písní proměněno.

Větší část žalmu (po verš 8) je nářkem a popisem vnitřního bolestivého rozpoložení žalmisty. Jedná se o bolest zakoušenou smysly a vztahenou jako modlitba k Bohu. V závěru se melodie písně změní. Autor se přesune od smyslových vjemů a prožitku bolesti k vyznání víry. „Hospodin slyšel můj pláč... vyslyšel mou prosbu... přijal mou modlitbu“. Žalmistova teologie, mu poskytla jazyk, o který se nyní může opřít. Představuje si, jak jeho modlitba dospěla k Bohu. Prožitek bolesti se promění. Už tu není jen bezbřehá paralyzující bolest, převalující se v posteli. Bolest zůstává, ale je proměněna představou víry, že Bůh slyší. Vždyť jak by jej neslyšel, když v mém nářku promlouvá k sobě On sám!

Ze života: Denně přicházím do kontaktu s lidmi s bolestmi a trápeními. Jednou z nejmenších věcí, kterou mohu udělat je vyjádřit, že to, co se děje, je normální. Truchlící člověk se například doví, že zármutek, pláč, otupělost, úzkost, nízká schopnost koncentrace, a dokonce i vnitřní bolest jsou normální příznaky truchlení. Budou trvat tak dlouho, jak to bude potřeba, a zároveň budou postupně slábnout. Truchlení a smutek nejsou nedostatkem víry. Naopak Ježíš skrze ně pláče i nad tím, o kom ví, že bude jednou vzkříšen. Bolest zůstává, ale je přerámována a částečně proměněna.

Představa: Zůstaňte chvíli každý sám v tichu. Vraťte se ve vzpomínkách ke zkušenostem, které máte s bolestí. Vybavte si sami sebe na lůžku. Co jste dělali, aby bolest odezněla? Proměnila se v čase? Otevřete oči a znovu se zahleďte do slov žalmu. Zvýrazněte si části, které s vámi rezonují.

Otázky: Jak nakládáte s bolestí ve svém životě? Máte nějakou bolest, která se vám vrací jako vaše stará známá? Máte zkušenost s tím, že vás bolest něco naučila, nebo přispěla k vaší zralosti? Jakou máte zkušenost s modlitbou trpících? Mohou být pro trpícího člověka žalmy pomocí?

Akce: Vybavte si ve svém okolí člověka, o kterém se domníváte, že prožívá bolest a chvíli se za něj modlete. Vzpomeňte si znovu na svou zkušenost s bolestí. Je něco dalšího, co pro něj můžete udělat?

Kázání 2: Hádanky dávnověké (Mt 13,33-35 a Ž 78,1-8)

20. března

Ježíš vyučuje evangeliu zástupy i učedníky. Dělá to prostřednictvím drobných příběhů ze všedního života. Jako bibliční mudrci tak své posluchače nově uvádí do starých tajemství Božího kralování a vede je k pokání.

Mt 13,33-35

1. Podobenství o skrytém kvasu (13,33)
2. Řeč v podobenstvích (13,33)
3. Smysl řeči v podobenstvích (13,35: Ž 87,2)

Ž 78

1. Poučný účel žalmu (v1-8)
2. Efrajimská zrada (v9-11)
 3. Kolotoč izraelské nevěry (v12-64)
4. Zavržení Efrajima a vyvolení Judy (v65-72)

- **Ježíšova podobenství:** Mt 13 obsahuje sérii podobenství, která zobrazují některé z aspektů Boží vlády, základního tématu Ježíšovy zvěsti a činnosti (4,17; 1,1; 2,2 aj.). Nejprve mluví Ježíš k zástupům (13,1-9.24-33), poté k učedníkům (13,36-52). Veřejná řeč je proložena privátním výkladem podobenství o setbě (13,10-17: 13,3-9); soukromá řeč začíná výkladem podobenství o plevelu (13,36-43: 13,24-30). Podobenství je jistě interpretační oříšek: sdělení o nebeském království je tu zahaleno do hávu zemitého obrázku; zároveň je tak Boží kralování odhaleno právě uprostřed všedního světa. Ukryté nebeské sdělení i vyjevené pozemské souvislosti musí posluchač „*pochopit*“ a „*uslyšet*“, „*vynést*“ z pokladnice (13,11-13.43.51).
- **Důvod řeči v podobenstvích:** Proč Ježíš vyučuje právě takto, je osvětleno dvěma sz citáty (v14n: Iz 6,9n; v35: Ž 78,2, obojí ve verzi LXX). Citace z Iz 6 představuje řeč v podobenstvích jako pokračující Boží soud nad Izraelem: nevěrníci evangeliu nerozumí, rozumět *nemají* (13,10-17); v kontrastu s nechápajícími zástupy stojí učedníci a „*zákoník, který se stal učedníkem království*“ (13,51n). Druhý citát, z Ž 78, představuje Ježíše jako učitele moudrosti ve sz tradici: z Písma a lidské zkušenosti pro své současníky nově formuluje prastaré pravdy (srov. 13,52). Oba sz citáty staví podobenství Mt 13 do souvislosti soudu a pokání.
- **Ž 78 a dějiny:** Ž 78 patří k dějepisným žalmům, shrnujícím dějiny Izraele (Ž 105; 106; 136 | 2Kr 17,7nn; Ez 20; Neh 9; Da 9; Sk 7). V prostřední části žalm převypravuje – snad záměrně v nechronologickém, jakoby chaotickém pořadí – zmatené dějiny izraelské nevěry, ale také dějiny věrné Boží péče, Božího soudu a slitování. Ž 78 tak – jako soud a milost - nejspíš vysvětluje vzestup Judy a Davida na úkor kmene Efrajim, resp. zánik svatyně v efrajimském Šílu a vyvolení judského, davidovského Jeruzaléma (v9-11; v65-72).
- **Poučení z dějin:** Úvod (v1-8) dává žalmu mudroslovné předznamenání. Nejprve (v1-2) žalmista ohlašuje úmysl vyučovat (49,1-5; Př 1,1-6). Poté (v3-6) se jedna izraelská generace obrací na generaci následující (srov. Dt 6,4nn), aby jí předala, co přijala od předků - zprávy jednak o Božích dívech a slovech, jednak o izraelském nevděku. Nakonec (v7-8) se sděluje účel tohoto mezigeneračního sdělení: potomci mají být moudřejší než předkové, mají se přimknout k Bohu. Příklady lidské nevěry a Boží věrnosti žalm vypočítává, jak řečeno, v prostřední části (v12-64).
- **Mt 13 a Ž 78:** Mt 13,35 cituje Ž 78,2 (LXX). „*Podobenství*“ je překladem hebr. mšāl: „*přísloví*“ (1S 10,12; 1Kr 5,12; Ez 18,2; Př 1,1), „*pořekadlo*“ (Dt 28,37; Iz 14,4), také prorocký „*výrok*“ (Nu 23,7.18; 24,3 ad.), delší řeč (Jb 27,1; 29,1), jnotajná bajka (Ez 17,2nn). Výraz „*skryté [věci]*“ je překladem hebr. hîdâh: „*hádanka*“ (Sd 14,12nn; 1Kr 10,1), „*záhada*“, něco vyřčeného jen nepřímou (Nu 12,8). Tyto výrazy, v textech spojené s pojmy „*moudrost*“ atp., uvádějí sérii moudrých rad (Ž 49,4-5; Př 1,6), trefných soudních výnosů (Abk 2,6), poučnou bajku (Ez 17,2), varovné příklady z dějin (Ž 78,1-2). V Mt 13 tyto výrazy označují Ježíšovy příběhy z všedního života: v nich přichází ke slovu skrytá moudrost i zjevná realita Božího kralování.
- **Skryté království:** Jedním z obrázků Mt 13 je podobenství o kvasu (v33n), který žena „*skryje*“ (srov. v35) do těsta, aby se těsto prokvasilo. Boží kralování působí ukryto a vmíseno ve všední realitě světa, v srdcích posluchačů, z generace na generaci - mj. v připomínaných příbězích biblických dějin.
- Kázání může Ježíše představit jako židovského učitele, který o skrytém, působícím Božím kralování pro nás čerpá poučení z Písma, z dějin Izraele a všední lidské činnosti. To vše tak dělá součástí Boží říše.

Téma: aktivizující zvěstování

Ježíšovy výroky obsahovaly jak jasná poselství, tak hádanky, příběhy, příměry a podobenství, které leckdy záměrně nechal bez vysvětlení a jasné aplikace. Zdá se, že Ježíš respektuje a kreativně využívá zákonitosti pedagogiky. Ví, že jsme stvořeni jako zvědavé a samostatně myslící bytosti, které však na svůj rozum občas příliš spoléhají. Náš rozum, jakkoli logický, se může stát nástrojem strachu. Společně nám potom brání přijmout například pravdu, která je pro nás nepříjemná. Humorem a hádankou Ježíš obchází naše obrany, kterými bychom se leckdy s přehledem ubránili přímočarým tezím a poučkám. Nechci ale Ježíše podezřívat z promyšlené manipulace. Vždyť svými pestrými výroky nejen útočí na pevnost našeho zbytnělého já, ale rozvíjí i naši kreativitu. Aktivizuje nás, abychom využili svých schopností. Ten, kdo pouze poslouchá teoretický výklad, zůstává pasivní. Ovšem ten, kdo přijme hádankovou výzvu, nebo slovní úlohu podobenství, je okamžitě aktivizován. Jeho mozek je vytržen z naučeného bezmyšlenkovitého přitakávání a povzbuzen k činnosti.

Naše svědectví o Bohu po Ježíšově vzoru nemusí být vždy jen přímočaré, tříbodové a zřetelně vedoucí k jednoduchému vyznání víry. Hádanky, podobenství, metafory, obrazy a humor zasahují společnost i další generace vyrůstající v církvi v mnohem širším a možná i hlubším měřítku. Tyto formy komunikace obchází lidské obrany, zatvzelenost a podezřívavost vůči duchovnímu nátlaku. Zavrtávají se do mysli, kde mohou klíčit a zrát. Aktivizují člověka a dávají mu zažít radost z fantazie, kreativity, z objevování a přemýšlení. Jen při takovém zvěstování nemáme úplně pod kontrolou jeho výsledek a ovoce, které přinese. Učitel ve škole testuje žáky, jestli dobře rozumí tomu, co je naučil. Chce mít pod kontrolou výsledek svého snažení. Chce vědět, jak a jestli žáci pochopili učivo. A jistě má takováto kontrola ve školním systému smysl. Ježíš však kontrolu části svého vyučování nedělá. Nechává celé zástupy lidí odcházet s hádankami, příběhy a obrazy, kterými naplnil jejich mysl. Nechává na nich a na Božím Duchu, co z toho vyroste. Vzdává se kontroly. Pokud se k Ježíšovu způsobu nepřímého aktivizujícího zvěstování přidáme, budeme muset prokázat značnou důvěru v posluchače a Hospodina, který v druhých svým Duchem pracuje. My totiž nebudeme mít pod kontrolou závěry, které si druhý udělá. A možná je to tak dobře. Co kdyby kazatel nebo učitel besídky jen krásně přepravěl příběh evangelia a nechal jej volně viset bez dotažení do praktických závěrů? Co kdyby nechal příběhy s otevřeným koncem a hádanky bez řešení?

Ze života: Vyrůstal jsem v křesťanské rodině a navštěvoval besídku, dorost i mládež. Když zpětně pátrám v paměti nad duchovními programy, vybavím si ty, které mě nutily přemýšlet a kde jsem sám musel být aktivní. Jeden strýček nám na sborovém pobytu přečetl Ž 103,12: „Jak daleko je východ od západu, tak od nás vzdálil naše přestoupení.“ Zeptal se nás, proč autor žalmu používá východ a západ, a ne sever a jih. S touto otázkou nás propustil a my nad ní přemýšleli až do druhého dne.

Otázky: Proč myslíte, že Ježíš používal právě hádanky, podobenství, metafory a humor, když lidem vyprávěl o Božím království? Podělte se s ostatními o zkušenost s duchovními programy, které vás aktivizovaly, vedly k přemýšlení a formovaly vás. Jaké formy může mít nepřímé aktivizující zvěstování?

Akce: Znovu si dvakrát přečtěte Ž 78,1-8. Nejprve si ho přečtěte pasivně, aniž byste nad tím přemýšleli. Jen čtěte s pokyvuující hlavou. Potom si ho přečtěte znovu, a tentokrát nad ním aktivně přemýšlejte. Napište v jedné větě jeho shrnutí. Zformulujte jednu otázku, kterou byste autorovi žalmu položili, kdybyste měli možnost se s ním potkat. Zamyslete se nad tím, jak byste dali tuto část žalmu zažít dětem v besídce nebo dorostu. První čtení vás nestálo skoro žádnou energii. Měli jste to hned hotové. Druhé čtení vyžadovalo energie mnohem víc. Aktivizovalo jiné části vašeho mozku, a pokud jste úkoly opravdu splnili, jsem si jist, že ve vás žalm zůstane přítomný mnohem déle.

Biblické studium 3: Není nad Hospodina (Ž 16)

21. – 26. března

Ať svět nabízí cokoli a ať hrozí čímkoli, žalmista se přimyká k Hospodinu a jen u něj nachází skutečné dobro - domov, vedení, život. Nejvyšším dobrem pro modlitebníka je však Hospodin sám!

1. Vyznání věrnosti vůči dobrému Hospodinu (v1-4)

2. Hospodinovo dobro (v5-11)

- **Téma:** Podle různých vykladačských důrazů je Ž 16 chápán jako modlitba obrácení, jako píseň důvěry, jako prosba o ochranu, svědectví o zkušenostech v chrámu... V bloku žalmů 15-24, rámovaném žalmy o výstupu k Bohu, stojí Ž 16 v páru s Ž 23: oba mluví o bezpečí, jež navzdory ohrožení (16,1b; 23,4n) Bůh dopřává svému člověku. V Ž 16 je hrozbou jednak (asi) svod cizích bohů (v4), jednak smrt (v9-11). Žalmista vyznává, že ochranu - a uspokojení – očekává od Boha: v něm má bezpečí (v1.8-10), dobro (v2), štěstí (v5n.9.11).
- **Jen Hospodin:** Žalm začíná osobní prosbou o ochranu (**v1b**; 12,2; 17,8; 25,20; 73x v Ž) a vyznáním (**v2**): jen Hospodin je můj úkryt (v1c), můj Pán a mé „dobro“, tj. hojnost, zajištění (v2; Gn 50,20; Ž 65,10-12; 68,10n). Překlad a smysl **v3-4** je kvůli poškozenému hebr. textu nejistý: žalmista se tu asi přiznává k obci zbožných (v3) a odřiká se cizích bohů (Ex 34,14; Iz 42,8; Jr 7,18); krvavá úlitba (v4) není ve SZ známá (srov. Ex 29,40; Lv 23,13). Kontrastem vůči bohům v3-4 snad zdůrazňují jedinečnost Hospodinovu. Exkluzivní oddanost žalmisty Bohu i Boží nesrovnatelnost v žalmistových očích jsou základním motivem žalmu (v2.5n.8.11).
- **Hospodinovo dobro:** Žalm ve třech okruzích rozvíjí, v čem spočívá ono exkluzivní a excelentní „dobro“ Boží (v2): Hospodin je žalmistovi zemí zaslíbenou (**v5-6**), životním rádcem a průvodcem (**v7-8**, příp. v7-9) a také ochráncem před smrtí (**v9-11**, příp. v10-11). Žalm pracuje s pozitivně nabytými výrazy: „mé dobro“ (v2), „všechno mé zalíbení“ (v3; 1,2; 34,13; 35,27), „blaho“ (v6.11), „jistota“ (v9; 4,9; 9,11; Lv 25,18n), „hojnost“ (v11; 78,25; Gn 41,29; Lv 25,19), „radosti“ (v11); „žehnám“ (v7), „raduje se“, „jásá“ (v9) aj. Žalmistovi nejde jen o ochranu či štěstí od Hospodina; jde mu předně o Hospodina osobně: „Ukrývám se v tobě“ (v1c.8.11).
- **Země zaslíbená:** Výrazy „podíl“ (v5; Nu 18,20; Dt 10,9; Joz 13,14), „los“ (v5; Nu 26,55n; Joz 14,2), „měřící provazce“ (v6; Dt 32,9; Joz 17,14), „dědictví“ (v6; Nu 18,20; Dt 4,20; 32,9; Joz 11,23), ale i „kalich“ (v5; 11,6; 23,5; 116,13) a „jistota“ (v9; Lv 25,18n) odkazují k exodu a k rozdělení zaslíbené země (Joz 15-19). Ve **v5-6** žalmista líčí Boha jako dárce a garanta domova (v5b), ba jako domov samotný (v5a; v1c.11; srov. 62,2; 90,1; 91,1), a sice domov krásný (v6.11). Teprve Bůh dělá ze země zaslíbené domov, příp. byt by byl i bez země, modlitebník není bez domova – bez Boha.
- **Průvodce:** Žalmista „žehná“ Hospodinu, neboť mu radí a provází ho, ať bdí, či sní (**v7n**; příp. v7-9). Jinak než ve v5n, kde je sice nadšeným, a přece pouhým příjemcem Božího daru, tady žalmista s Hospodinem aktivně spolupracuje (srov. v1-4): Vlastní „ledviny“ ho napomínají – asi jde o vyjádření práce svědomí, typické sz prolnutí anatomie a psychologie (v7; 2,10; 6,2; 94,12). Na svých cestách si Boha vytrvale klade „za svůj protějšek“ (v8; srov. Gn 2,18). Opět se setkáváme s motivem nocování a přebývání (v7.9; srov. v5n).
- **Ochránce:** Vrcholným „dobrem“, jež žalmista objevuje ve společenství s Bohem, je bezpečí před smrtí (**v9-11**). Bůh svého „zbožného“ (v10) nevydá napospas říši smrti, nedá mu spatřit jámu hrobu (v10; 30,4; 49,16; 86,13; 103,4; srov. 6,6; 30,10). Spíše mu dává poznat „stezku života“ (Př 2,19; 12,28; 15,24), tj. jednak ho učí zbožnému životu (1,1n.6; 19,8nn; 32,8n), jednak mu tváří v tvář smrti zachovává život. To je zdrojem bezpečí a radosti (v9.11). Zdrojem pokoje a radosti je ale zejména to, že to vše nachází „před tvou tváří“, „ve tvé pravici“, ve společenství s Bohem, v Bohu (v11; v1n). V9-11 očividně stojí v kontrastu s pojetím smrti coby oddělením od Boha, které známe odjinud (srov. 6,6): tady zůstává zbožný s Bohem dokonce i ve smrti (139,7-12); příp. Bůh umí i smrt překonat novým životem (Iz 26,19; srov. Sk 2,24-33!).
- Slova Ž 16 svědčí o žalmistově oblažující zkušenosti s Bohem, ba uvádějí a vtahují do zkušenosti víry, lásky, naděje i nás. Žalm nás učí, že v prosbě, v modlitbě přiznání i zřeknutí, ve chvále a usebrání smíme zakoušet Boha, který je i naším domovem, průvodcem a spasitelem, naším štěstím.

Téma: bezpečný vztah

Žalm ladí člověka na představu pevné, důvěrné a bezpečné provázanosti s Bohem. Zdá se, že se žalmista snaží poetickými slovy a obrazy vystihnout hlubokou osobní zkušenost s provázaností mezi ním a Hospodinem. Je to vyznání člověka, pro kterého je Bůh každodenní realitou. V určitých církevních kruzích jste se mohli setkat s frází „mít vztah s Bohem“. Jak tomuto konceptu rozumíme? Jakou má váhu a jak mohou vypadat jeho karikatury? Na člověka se můžeme dívat z různých hledisek. Z jistého pohledu se nám jeví jako funkční bytost, která se nějak navenek chová, pohybuje a reaguje na své okolí. Můžeme zároveň přemýšlet o člověku z hlediska jeho vnitřního prožívání a popisovat obsah jeho vědomí, myšlenek, přání, motivací a postojů. A můžeme se na člověka dívat z hlediska jeho vztahů. Jak se vztahuje sám k sobě, k druhým lidem a k okolnímu prostředí? Současné přístupy v biblické antropologii zdůrazňují právě onen vztahový pohled na člověka. Odvozují ho i od vztahové podstaty trojjediného Boha. V tomto třetím způsobu bytí člověka je podstatná jeho vazba na Boha a víra v realitu Boží vazby na něj. Tuto vztahovou provázanost s Bohem s námi sdílí žalmista.

Způsob našeho vztahování se k Bohu má emocionální i teologickou rovinu. Emocionální rovina našich vztahů se postupně utváří od dětství. Odvíjí se od pouta, které s námi utvářely pečující osoby. První vztahy se stávají emocionálním modelem pro všechny ostatní, včetně našeho vztahu k Bohu. V tomto ohledu nám rodiče modelují představu Boha. Jistě nás napadne, jestli je naše vazba na Boha závislá pouze na rodičích. Jak k tomu přijdou ti, kterým toto pevné pouto v dětství nebylo z milosti dáno? Zde se dostáváme k teologické rovině. Je to víra, kterou vyznávám, i když ji nutně neprožívám. Spolu s žalmistou se učím mluvit a myslet ještě jinak, než je mi přirozené. Nemusím naplno prožívat, že Hospodin je mým blahem, domovem a štítem. To je právě náš zápas víry! Člověk se v ní chápe Božího zaslíbení, které se mu může klidně zdát v rozporu s jeho zkušeností. Věřím v Boha, který je lepší než to, jak se mi jeví na základě mé zkušenosti s lidmi a se světem. Bůh jiný a lepší, než jak se nám emocionálně může jevit. Hlavním argumentem pro tuto víru je Ježíš Kristus.

Ze života: Nechal jsem mládežníky graficky znázornit vývoj jejich vztahu s Bohem. Zajímalo mě, co si pod touto frází vlastně představují a jak své vazbě na Boha rozumí. Většina účastníků nakreslila zvlněnou křivku. Byly v ní ostré vrcholy, oblé kopce, propasti i táhlá údolí. Komentáře zněly následovně: Když se chovám správně, nemám pochybnosti o víře, jsem na nějaké akci s křesťany, čtu si Bibli a modlím se, tak je můj vztah k Bohu v pohodě – linka dosahuje vrcholů. Když se hádám s rodiči, vynechám pár nedělí a nemyslím na Boha, tak je můj vztah s Bohem na tom bídě – linka se propadá dolů. Potom svůj obrázek ukázal poslední mládežník. Všichni na něj s údivem hleděli. Nakreslil rovnou zdvihající se polopřímku. Začínala v bodě jeho narození a stále pokračovala mírně vzhůru. Komentoval to slovy, že přece jeho vztah s Bohem není závislý na jeho náladách a hříších a rituálech, ale na postupném poznávání sebe a Boha. Každý den se k tomu něco přidává. Je to víra postavená na zaslíbeních a smlouvách. Myslím, že mladý muž byl sám překvapen tím, co na papír ztvárnil. Třeba i takto si představují člověka s bezpečným a jistým vztahem k Bohu.

Představa: Zkuste se chvíli soustředit na jednotlivé obrazy žalmu. Vstupte ve své fantazii do každého z obrazů a představte si Hospodina ve slovech žalmisty. Hospodin je úkryt, dobro, hojnost, bezpečí a zajištění. Je zemí zaslíbenou, rádcem, oporou a průvodem i tím, kdo mě chrání před věčnou smrtí.

Otázky: Jak si představujete člověka, pro kterého je Bůh bezpečím? S čím takový člověk usíná a s čím se probouzí? Jak přemýšlí o své vlastní smrti? Jakými slovy a obrazy byste vy sami vyjádřili největší možnou blízkost s Bohem? Jakou roli v naší bezpečné vazbě na Boha hraje Pán Ježíš a Duch svatý?

Akce: Připojte se k žalmistovi a vymyslete vlastní obraz vystihující bezpečnou vazbu s Bohem.

Kázání 3: Návrat krále (Mt 21,1-17 a Ž 8)

27. března

Ježíš přichází do Jeruzaléma jako král. Naplňují se v něm dávná zaslíbení o obnově jeruzalémského království i chrámu. Pod jeho vládou dochází svého cíle i dílo stvoření. Děje se tak ovšem jeho, Ježíšovým způsobem.

Mt 21,1-17

1. Královský vjezd do Jeruzaléma (21,1-9)
2. Očištění chrámu (21,10-14)
3. Kněží a Král (21,15-17: **Ž 8,3**)

Ž 8

1. Refrén: Hospodinova sláva ve stvoření (v2ab)
2. Noční obloha (v2c-4)
3. Člověk na zemi (v5-9)
4. Refrén: Hospodinova sláva ve stvoření (v10)

- **Vjezd do Jeruzaléma:** Ve vyprávění Mt přichází Ježíš do Jeruzaléma poprvé; začíná tak jeho utrpení (srov. 16,21). Přichází přitom jako davidovský král (v5.9.15; 1,1; 2,2; 9,27; 20,30n): Příjezd na oslátku se shoduje s poexilním zaslíbením o novém králi (v5; pozdější rabíni citují Za 9,9 v diskusi o době a způsobu Mesiášova příchodu, b.Sanh. 98a). Dramatické očištění chrámu připomíná dávné krále reformátory (v23; 2Pa 29,26n). Uzdravování slepých a chromých doprovázelo celou Ježíšovu královskou službu (9,6n.27-29 aj.). Ježíšova královská identita a jeho vztah k chrámu přímo vedly k ukřižování (26,61-68; 27,11.29.37.39-43.51nn).
- **Sz citáty:** Mt 21 je protkán citáty ze SZ (v5: Iz 62,11; Za 9,9; v9: Ž 118,25n; Ž 148,1; v13: Iz 56,7; Jr 7,11; v15: Ž 118,25; v16: Ž 8,3a; vše dle LXX) a dalšími souzvuknými i kontrastními ohlasy (v1: 2S 15,30; Ez 11,23; Za 14,4; v8: 2Kr 9,13; Ž 118,27; v9: 2S 14,4; 16,7; v12: Mal 3,1; 2Pa 29,16n; v14: 2S 5,8). Různorodé sz texty se tu neozývají jen díky ad hoc analogiím s tím či oním detailem mt perikopy; jsou tematicky provázané i spolu navzájem: Jeruzalém a jeho obnova (Iz 62,1.4; Za 9,10.16n; Ž 118,22; srov. 2S 5,8), chrám a jeho obnova (Iz 56,7; 62,6; Za 9,15; Ž 118,7; Jr 7,1nn; srov. Mal 3,1; 2Pa 29,16n), hradby a brány Jeruzaléma, ochrana Izraele (Iz 56,5; 62,6; Za 9,14-16; Jr 7,1; Ž 118,5nn; srov. 2S 14,4), návrat Hospodina Krále či Mesiáše (Iz 62,10-12; Za 9,9; srov. Ez 11,23; Za 14,4; 2S 15-16; 2Kr 9,13), radost (Iz 62,5-7; Za 9,9; Ž 118), porobení či obrácení národů (Iz 56,6; 62,2; Za 9,1-8.10; Ž 118,10). Sz texty samy o sobě, natož vpleteny do Mt 21, vypráví o Božím návratu na Sión: exil končí, Bůh se ujímá trůnu - osobně, resp. v mesiášském Králi.
- **Ž 8 a Boží kralování:** Také Ž 8, z kterého Ježíš cituje, vypráví o Božím kralování a ochraně, ovšem nejen v Izraeli, nýbrž v celém stvoření, a nejen skrze mesiášského krále, nýbrž člověka vůbec. Ž 8 je oslavnou reakcí na Gn 1. Je zarámován refrémem oslavujícím Hospodinovu „vznešenost“ či důstojnost (v2ab.10). Vyznění refrénu je upřesněno ve dvou částech žalmu: o stvoření a kráse noční oblohy (v2c-4) a o stvoření a úkolu člověka uprostřed pozemského tvorstva (v5-9). Boží vznešenost se ukazuje v nebeských tělesech, „díle jeho prstů“, a v zemských tvorech, „díle jeho rukou“ (v4.7), zvl. ovšem v tom – střed a překvapení žalmu (v5n)! -, že pozemské tvory včetně ptáků a mořského života Bůh podrobil vládě nepatrného člověka (v5-9). Člověk se své propůjčené královské „vznešenosti“ (v6b; v2b.10b), bezmála božskosti či andělskosti (v6a), může leda pokorně divit; a leda oslavovat Boží jméno (v2.5.10; srov. Ž 19,1-7; 89,20-29; Ř 1,19-25).
- **Ježíš a děti:** Řádek Ž 8,3a, který Ježíš (podle LXX) cituje na obranu aklamujících dětí, je vykladačský oříšek. Proč je ve sloce věnované noční obloze řeč o kojencích; co je „sílu“ či snad „pevností, hradem“ (LXX: „chválou“); kdo jsou Boží nepřátelé (v3bc); jak tuto „sílu“ Tvůrce „upevnil“ „z úst maličkých“? Myslí se dětský noční pláč, jež natruc ohrožení a tmě zvěstuje, že Boží tvůrčí dílo pokračuje? Snad jde o podobný kontrast (dětské hlásky jako síla proti nepřátelům), jaký v Ž 8 vidíme i dále (nepatrný člověk a jeho bezmála božská vláda nad zemí). Překlad také není jednoznačný; v2c-3 můžeme číst: „Svou velebnost jsi dal nad nebesa, [a to] z úst nemluvnat a kojenců. Upevnil jsi sílu kvůli svým protivníkům, abys zastavil nepřitele a mstitele.“ Je onou „sílu“ obloha (Gn 1,6.14), či snad křik nemluvnat, interpretovaný v LXX jako „chvála“? Naráží se tu na staroorientální představy o stvořitelském boji proti nezkrotným živlům (srov. Ž 24,1n; 93; Jb 38,4-17)? Lidský údiv, lidská správa světa, ale i křik maličkých odkazují k Ježíši, vracejícímu se Králi Izraele a stvoření, který to vše uskutečňuje (Žd 2,6-8; 1K 15,27; Ef 1,22; Ko 1,15-20; Mt 28,18-20; srov. Ž 2; 110).
- **Kázání může tlumočit zvěst „květné neděle“:** v Ježíši se do Izraele vrací Král a Bůh. Citace z Ž 8 o kralování člověka nad stvořením však zvýrazňuje tento Ježíšův „mesiášský paradox“: Ježíš je maličký Král maličkých.

Téma: pokorná sláva

V evangeliu jsme četli o maličkém králi, o síle kojenců o vznešené lidskosti a paradoxním mesiášství. Tyto výroky jsou tvořeny dvojící protichůdným směrem působících pojmů. Každý pojem sám o sobě vyvolává opačnou představu než pojem s ním spojený. Kojenec mi evokuje slabost, ale zde je mu přiřknuta síla. Sílu si představím v podobě obra, a zde je k ní přiřazeno dítě. Vnímáme tu dvě protichůdné síly, které udržují představu v rovnováze díky neustálému napětí. Je celá řada věcí, v lidském životě, ve kterých je potřeba najít a udržet rovnováhu. Balancujeme na hraně. Naše těla jsou stvořena jako neustále se vyvažující systémy. Autonomní nervový systém sympatiku povětšinou naše tělo aktivizuje, zatímco parasympatikus působí zpravidla silou uklidňující. Takovýchto nezbytně protichůdných sil bychom v lidském organismu mohli vyjmenovat mnoho. Ne ve všem je samozřejmě ideálem rovnováha, ale v lecčems ano. Například právě v „pokorné slávě“.

Ježíš vjíždějící do Jeruzaléma, vyhánějící obchodníky a argumentující oponentům, je Mesiášem, který před našima očima vtěluje rovnováhu pokory a slávy. Jeho sláva se kvůli protichůdné síle pokory nemůže překloupat do pyšného přehlížení druhých. Podobně ani jeho pokora kvůli protichůdné síle slávy nemůže upadnout v bezpátevní ponížení, plazící se po zemi. Je natolik pokorný, aby jel na oslátku a hrál životní roli podle scénáře Starého zákona, a je natolik sebejistý, že vyžene prodavače a konfrontuje protivníky. Vyvážený člověk.

Falešné představy Mesiáše bývají výslednicemi nereflektovaných lidských přání promítnutých do nebe. Jsou myšlenkovou iluzí, která je právem opakovaně demaskována teology, filozofy, ateisty i psychology. Iluze, že Mesiáš zažije pouze slávu, a nikoliv bídu. Že bude pouze na straně síly, a nikoliv slabosti. Je to vyjádření našeho přání, jak bychom sami chtěli žít, spíše než pravdy o podstatě světa a o realitě lidství. Je to, jako bychom si představovali lidskou bytost, které by fungoval pouze systém sympatiku, a nikoliv parasympatiku. Je to stejně absurdní jako si představovat bytost, která nepotřebuje spát. Mesiáš Ježíš se nám zjevuje jako pravý člověk; a pravý člověk je v rovnováze.

Být člověkem, který je stvořen jako obraz Boží, znamená, že v nás působí různé protichůdné síly. Je to například síla pokory, která nás sesazuje z trůnu božství a ukazuje nám naše místo mezi stvořením. A je to síla slávy, se kterou přijímáme zodpovědnost jako Boží královští vyslanci na zemi. Sláva je tak velká, že se nám z ní až tají dech, a přitom pokorně přijímáme svá lidská omezení. Jsi vyvážený člověk.

Otázky: Co vidíte vy, když čtete o Ježíši, který vjíždí na oslátku do Jeruzaléma, čistí chrám, uzdravuje a argumentuje oponentům? Jak ve vašem životě působí síly pokory a slávy? Co jsou síly (myšlenky, zkušenosti a události), které ve vás působí směrem k pokoře. Co jsou síly, které naopak odhalují vaši slávu? Vzpomeňte si na okamžik, ve kterém jste se přiblížili k pokorné slávě, a podělte se o něj s ostatními. Pokud máte odvahu a dostatečné bezpečí ve skupině, můžete s ostatními sdílet ty aspekty vašeho života, které v rovnováze nejsou. Čeho se vám nedostává? Modlete se jeden za druhého.

Akce: Najděte si ve svém okolí předmět (tužku, knihu, klacík...) a zkuste jej vybalancovat na hraně. Soustředte se na protichůdné síly, které musíte vynaložit, abyste udrželi objekt v rovnováze. Až budete s dětmi nebo dorostenci v přírodě, zkuste si z kamenů poskládat věže. Nechte je, aby každý kámen správně vybalancovaly, aby Bohem danou rovnováhu, kterou mají uvnitř, vyjádřily pohybem jako modlitbu vděčnosti beze slov.

Biblické studium 4: Jak uvítat Krále (Ž 24)

28. března – 2. dubna

Nejen jako pomocník, nejen jako zdroj radosti a blaha, ale také jako Král celého světa přichází k nám Hospodin. Kdo se s ním může setkat? Kdo přijme jeho požehnání a spravedlnost? A kde ho lze očekávat?

1. Hospodin je Král světa (v1-2)
2. Kdo smí vystoupit Králi vstříc (v3-6)
3. Když Král přichází (v7-10)

- **Téma:** Ž 24 není modlitbou, nýbrž spíše (liturgickou) aklamací Božího kralování. Sestává ze tří, příp. čtyř různých částí. Otvírá vyznáním Hospodinova majetnického nároku na svět (v1-2). Pokračuje mudroslovným pojednáním o člověku, jenž vstupuje (asi) do Hospodinova chrámu (v3-5), a glosou o Božích hledáčích (v6). Uzavírá výzvou (asi) chrámovým branám, aby vpustily Hospodina, krále a válečníka (v7-10). Tyto různé části žalmu spojuje motiv lidského výstupu (asi) do chrámu a Božího příchodu tamtéž (v3.7-10). Ve druhé části o člověku a ve třetí části o Bohu se opakuje otázka „kdo“ (v3.8a.10a) a zájmeno „ten“ (6a.8a.10a). V hebr. textu se šestkrát objevuje sloveso *nāšā*, „nést, zdvihat“ (4b.5a.7ab.9ab). Žalm rámuje zájmeno „[to] on“ (v2a.10ac). Tématem i slovní zásobou je Ž 24 příbuzný s Ž 15, ale také s Ž 93 či s Iz 33.
- **Majitel:** Žalm začíná (v1-2) vyznáním Hospodina nároku na svět v jeho plnosti (33,8). Bůh je majitelem světa (v1; 50,12; 89,12; 98,17), „neboť“ je jeho tvůrcem (v2; 19,2; 33,6). Stvořitelská činnost je vyjádřena obrazem stavby, vztyčené nad vodami (v2): možná se naznačuje motiv stvoření coby překonání chaotických živlů (33,7; 77,17-21; 93,1-5; Jb 38,8-11; Gn 1,2; srov. 18,5n.17; 42,8; 69,2n; srov. ale 23,2; 46,5). Roli tu snad hraje i změna slovesného času ve v2: sloveso „založit, upevnit na základech“ (78,69; 89,12; 102,26; Př 3,19) v perfektu vyjadřuje dokonané stvoření (creatio), zatímco imperfekt slovesa „usadit, ustavit, připravit“ (2b; 8,4) na druhém řádku paralelismu obsahuje aspekt přetrvávající činnosti (conservatio).
- **Člověk:** „Kdo“ - ptá se 2x v paralelismu v3 - vystoupí na „Hospodinovu horu“, „místo jeho svatosti“ (15,1nn; Ex19,10nn; Dt 5,23nn; Iz 6,5; 33,14b)? Nejspíše je zde i ve v7-10 řeč o chrámu, možná o Jeruzalému (3,5; 43,3; 46,5; 48,2-4; 87,1-3; 99,9; srov. ale Gn 22,14; Ex 4,27). Člověk způsobilý stát před Bohem se vykazuje čistotou činů i myšlenek (v4a; 77,13; Iz 33,15n), která je ilustrována v4bc. Řádek v4b není jasný; hebr. text má: „který nepozvedá ke lži / marnosti mou duši“ (už starověké překlady čtou: „jeho / svou duši“). Říká, že zbožný se neobrací ke lži, natož aby křivě přísahal (15,2; 34,14; Iz 6,5)? Nebo že se neobrací k modlám, ani při nich nepřisáhá (31,7; Jr 18,15; Dt 10,10)? Nebo že nezneužívá žalmistovu či snad Boží „duši“ v křivé přísaze (Ex 20,7a formuluje stejně jako v4b, mluví ale o „jménu“)? Takový dojde požehnání, spravedlnosti.
- **Lid:** Glosa v6 vedle jedince staví pokolení těch, kdo hledají Boha (9,11; 22,27). Paralelní v6b buď odhaluje identitu hledačů z v6a: „toť Jákob“ (ČEP), anebo přidává další hledání: „ti, kdo hledají tvář tvou, Jákobe“; vykladači myslí zvl. na chudé v zemi. Pak by se říkalo, že hledat Hospodina i (dobro) Izraele patří k sobě.
- **Král:** Žalm vrcholí hymnickou výzvou chrámovým či městským branám, aby se široce otevřely, ba zvýšily nadpraží, protože přichází Hospodin (v7-10; v1). Dvakrát zazní (v paralelismu navíc zdvojená) výzva branám (7ab.9ab), aby přijaly přicházejícího Krále (v7c.v9c). Dvakrát zazní řečnická otázka, „kdože“ je tento Král (v8a.10a). A dvakrát zazní (opět v paralelismu zdvojená) odpověď (v8bc. v10bc). Bůh je titulován běžným „Hospodin zástupů“, ale také jako „Kráľ slávy“, což je epiteton přikládáné prý kananejskému bohu Elovi, a jako „mocný bohatýr“ a „bohatýr války“, což zase připomíná boha Baala: V rétorice žalmu by tak Hospodin sesazoval falešná božstva (v4bc; 16,4; 138,1), jakožto jediný Pán světa by pro sebe nárokoval jimi uzurpované činy, tituly (48,3; 82,1; 87,1nn). Hospodin Král, božský válečník ověnčený vítězstvími, přichází, aby udělil audienci svému lidu, ba jednotlivému svému člověku (srov. Mk 1,15).
- Ž 24 nás vtahuje do dramatu Boží vlády nad stvořením. Ž 24 podle všeho nepopisuje konkrétní událost či slavnost. Je spíše oslavou „všední“ reality *svaté* Boží přítomnosti uprostřed svého lidu, jak se projevuje v péči (v5) a ve správě i obraně světa (v1-2.8). Člověku přísluší postoj úcty, obrácení, vděku. To člověk má vlastně otevřít, očistit srdce! Jak se náš život může stávat slavností Božího královského přicházení?

Téma: samosvojnost

Člověk, který se ladí se na frekvence rozechvěné žalmem 24, je vtažen do zážitku radostné bázně. Má milost stát se bytostí, která nachází své největší uspokojení v oslavě Stvořitele. Píseň přirozeně a nenásilně vychýlí člověka ze středu jeho vlastního světa. Jako by se do gravitačního chaosu sluneční soustavy bez Slunce, Slunce vrátilo a začalo svou hmotností opět dávat vesmírným tělesům životadárný řád. Velká část společnosti sesadila ve své mysli Boha z trůnu. Na jeho místo si dosadila člověka. Tím se rozpadla na miliardy malých království. Každý sám hájí své hranice a práva. Člověk se orientuje podle svých potřeb, přání, impulzů a emocí. Rozpadáme se a vládne tu gravitační chaos. Komenský nazývá tento stav člověka samosvojností. Mezi důsledky světa, kde trůní individuální já, patří i to, že neexistuje univerzální žebříček hodnot, na kterém by se jednotlivá individuální království shodla. Neexistuje jedna hra, kterou všichni společně budou hrát. Neshodneme se na cíli, pravidlech ani limitech, která hra na život bude mít. Někdo se tak rozhodne hrát hru na peníze, jiný o nejhezčí tetování, další na lásku, zářezy na pažbě, psaní článků nebo na zbožnost.

Žalm nás svými obrazy zve z alternativních světů našich království do reality světa, ve kterém vládne On. Vkládá nám do úst slova vyznání, která jsou běžnému jazyku cizí. Na opakovanou otázku „kdo je Bůh?“, spolu s žalmistou odpovídáme vyznáním Božích jmen, jeho vlády, síly a slávy. Do světa lidského gravitačního chaosu žalm navrácí řád. Neptá se jen po Bohu, ale i po tom, kdo je člověk. „Kdo vystoupí na Hospodinovu horu? Kdo stane na jeho svatém místě?“ Jinými slovy řečeno: Kdo se dostane nevyšší? Po jakém kopci, schodišti, žebříku má smysl šplhat vzhůru? Jestliže existuje jeden Stvořitel, jedno Slunce v naší soustavě a jeden král, potom existuje i jeden žebříček hodnot, jedna hra, ve které má smysl obstát. A tyto hodnoty, hru a horu definuje Bůh, nikoliv člověk. Jak žalm odpovídá? Jakou hru má smysl hrát? Je to hra na nevinné ruce, čisté srdce, pravdu a integritu. Je to hra, ve které jde o charakter a zralost člověka. Je to hra na jiné úrovni. Hra nadřazená všem ostatním. I v rámci této hry mohou usilovat o lásku, bohatství, šťastnou rodinu, požehnání, moudrost nebo zbožnost. Ale žádný z těchto cílů se nemůže stát konečným smyslem života. Tím zůstává člověk oslavující stvořitele.

Představa: Představte si velkolepý příchod krále. Průvod se blíží po hlavní třídě mezi vznešenými budovami obklopenými zelení. V čele zástupu jede na koni král. Má čistě bílé roucho a zářivé šperky. Duní orchestr. Strhující hudba prostupuje celou scénu, rozechvívá vás a vyvolává mrazení v zádech. Všude okolo vás jsou zástupy lidí. Jste jedním z přihlížejících diváků, obklopeni zástupem. Krále vidíte jen částečně a v dálce. Nejste králem. Nikdy jím nikdy nebudete. Přesto na vás dopadá lesk jeho slávy. Patříte mezi ty, kdo příchod krále vítají. Jste hrdí na to, že tu teď můžete být. Spolu s ostatními skandujete víc, víc, víc slávy. Zdá se, že celé město, atmosféra, hudba i zástup je pro vyjádření slávy přicházejícího krále stále ještě příliš omezené. Víc, víc, víc. Jste pohlceni pohledem na krále, zážitkem hudby i radostí zástupu.

Otázky: Jak se projevuje ve společnosti lidská samosvojnost? Podělte se s ostatními o zkušenost radostné bázně. Jaké prvky křesťanské bohoslužby vás vychylují ze samosvojnosti a vedou k uctívání? Jaké různé hry na život lidé hrají a k jaké smysluplné hře nás zve Bůh?

Akce: Pokud můžete, poklekněte k modlitbě. Vaše tělo má tak příležitost následovat vaše srdce a zpětně jej ovlivnit. Celou svou bytostí tak můžete vyjádřit pokoru a úctu před přicházejícím Králem.

Kázání 4: Zavržený kámen (Mt 21,33-46 a Ž 118,19-26)

3. dubna

Příběh o zlých vinařích ukazuje, jaké důsledky má vzpoura proti Bohu. Odvržený Ježíš je přece jen „úhelným kamenem“ Boží stavby: právoplatným dědicem lidu, ale také soudem nad vzpurnými.

Mt 21,33-46

1. Podobenství o zlých vinařích (v33-41)
2. Aplikace podobenství (v42-44: Ž 118,22n)
3. Dopad podobenství (v45n)

Ž 118

1. Výzva k slavení Hospodina (v1-4)
2. Oslavné vyprávění o spáse od Hospodina (v5-18)
3. Liturgie oslavy Hospodina (v19-29)

- **Podobenství:** Synoptikové vyprávějí podobenství na místě, kdy se po triumfálním příchodu do Jeruzaléma zostřuje spor o Ježíšovu identitu (21,23-27). V Mt jde o třetí „viniční“ podobenství (20,1-16; 21,28-32); s druhým, bezprostředně předcházejícím, sdílí pointu - zavržení vůdců a vyvolení kajčnicků (v31b-32; v43-45; srov. L 13,28n); nejde o zavržení Izraele jako takového. Ježíš používá sz obraz Izraele coby Hospodinovy vinice (Iz 5,1-7; Jr 2,21; 12,10; Ž 80,9nn) a líčí sz dějiny jako pokus elit, oloupit Boha o lid a jeho službu (v34.38.41.43): Vůdcové si lid přivlastnili (23,1nn; Ez 34), a proroky, připomínající Boží práva, zabíjeli; v Ježíši pak odvrhli samotného dědice (**v45n**; srov. Žd 13,12n; Ga 3,13). Sami kněží na otázku odpovídají, že řešením bude tvrdá pánova reakce a nová nájemní smlouva (v41n).
- **Kámen:** V tomto bodu podobenství Ježíš cituje z Ž 118,22n (**v42**; srov. Sk 4,11; Ef 2,20; 1Pt 2,4.7); některé rukopisy přidávají ohlas Da 2,34n.44n (**v43n**; srov. Iz 28,16n). Smyslem citátu – jehož obrazy vybočují ze zápletky podobenství - je doložit, že vůdcové odmítnutím proroků a Ježíše hřeší proti Bohu: Odhozený, očividně nevhodný kámen (neortodoxní venkovan Ježíš, brzy ukřižovaný) se překvapivě stává klíčovým prvkem, „*kamenem úhelným*“ – buď orientujícím kamenem v základech stavby, anebo svorníkem, který uzavírá klenbu a nese její tlak. Narážka na Da 2 – kde se jedná o obnovu izraelského království, jež jak kámen rozdrť pohanské říše a zaplní celý svět - podtrhuje důsledky zlovolného jednání vůdců: zavržení Ježíše vede leda k vlastnímu zavržení; své dílo Bůh dál povede s ochotnými (**v40.43**).
- **Kámen v žalmu:** V žalmu je role citovaných veršů poněkud nejasná; o nějakém typu stavby se mluví už jen ve v19n.26, kde je řeč o branách (Jeruzaléma či chrámu) a chrámu. Zavržený, a pak oceněný kámen je tu nejspíše metaforou krále (či lidu), který ač podceňován a napaden nepřátelskými národy (v10-12), nakonec ale díky Boží pomoci vítězí. Opovržený, a vítězný král (či lid) je obrazem kamene ztotožněn s Jeruzalémem a chrámem: sám je Boží stavbou (Iz 54,4n; Jr 1,10; Am 9,11; Da 2,44n; 1K 3,9-17; Ef 2,20-22; 1Pt 2,4-10).
- **Žalm 118:** Jde nejspíše o liturgii pro národní oslavu vítězství či vysvobození. Vykладаči mluví o oslavě Davidových vítězství, o připomínce exodu asi pro svátek stánků (v27), či o slavnostech zasvěcení poexilního chrámu. Žalm lze členit různými způsoby, např.: začíná výzvou k Boží oslavě (**v1-4**), pokračuje svědectvím (nejspíše) krále o ohrožení a Boží pomoci (**v5-9**; **v10-14**; **v15-18**) a končí dramaturgií slavnosti (**v19-29**): průvod lidu asi v čele s králem přichází do chrámu, kde ho vítají zástupy (v19n.26; srov. Mt 21,1-16). Žalm je zarámován refrémem (**v1.28**). Různé refrény se opakují i uvnitř žalmu (v2-4; v8-9; v10-12; v15-16; v14b.21b): jako by byl určen ke společnému „skandování“ (srov. Mt 21,9.15). Ž 118 je součástí tzv. „egyptského hallelu“, sekvence žalmů 113-118. Hallel se užíval při svátcích pesachu, týdnů, stánků či novoluní; při slavnosti pesachu se před sederovou hostinou zpívaly Ž 113 a 114, po hostině pak Ž 115 až 118 (srov. Mt 26,30).
- **Žalm 118 v Mt 21:** Mt 21 cituje z Ž 118 několikrát (v9.15.42). Kapitola o Ježíšově příjezdu do Jeruzaléma, podobenství nevyjímaje, se tak nese v duchu národní slavnosti, bohoslužby na oslavu připomínané či právě prožité spásy. Podobenství je tak nejen varováním elitám, jež se odmítáním Krista vyčleňují z Izraele, nýbrž také útěchou pro kající, kteří Ježíše vítají. Výnosem z vinice je v celkové souvislosti Mt 21 a Ž 118 jmenovitě vděčná chvála, ale také činná poslušnost (v28-31.41.43).
- Kázání uzavírá zvěst „květné neděle“: Král Ježíš přichází i k soudu. Bůh v něm – a na jeho vlastním příkladu - staví na hlavu očekávání (svě)mocných a do svých služeb překvapivě povolává dosud vyloučené, nevhodné.

Téma: radostná volba

Máme jen dvě ruce, kterými pobereme omezený počet předmětů. Máme omezený čas bdění, který můžeme vyplnit činností. Máme omezené množství energie, které můžeme rozdělit mezi jednotlivé úkoly. Tato omezení se navíc s věkem zintenzivňují. Jsme bytosti, které musí neustále volit, co přijmout a co zavrhnout, co podržet a co pustit. Malé dítě si do mozku ukládá neskutečné množství informací, dospělý člověk už pečlivěji vybírá, co ještě přijme a co už ne. Staršího člověka každý nový zápis do paměti stojí neporovnatelně víc energie než malé dítě. Životní moudrost spočívá v tom, že se člověk učí, co má smysl v omezeném čase držet a co pustit. Na tuto zkušenost Ježíš poukazuje, když mluví o zavrženém kameni. Dobře ví, že neustále něco zavrhuje. Kvůli fyziologickým limitům našich těl je oblast zavrženého mnohonásobně větší než oblast přijatého. Jak velká je však potom pravděpodobnost, že mezi zavrženým bude i něco zásadního? Co když přehlédnou to důležité a odmítnu příležitost, která by mi zajistila trvalé štěstí? Co když teď vyhodím kámen, který mi jednou bude užitečný? Tuto otázku si podvědomě klademe, když se rozhodujeme, co přijmout a co odmítnout. Někdo se kvůli ní cítí paralyzován a není schopen si vybrat. Odmítnutí je příliš velkým rizikem. Jiný si toho bere na sebe příliš, aby mu nic neuniklo. Snaží se obejít limity vlastního těla. Plní sklepy a garáže předměty, které by se mu mohly hodit. Další rezignuje a tvrdohlavě si vybírá pořád to stejné, aniž by se otevíral novému. Ježíš na naši podvědomou otázku odpovídá citací žalmu 118. Co kdyby existoval jeden výběr, který je nadřazený všem ostatním, jeden základní či úhelný kámen ve stavbě našeho života, který zajistí její kvalitu? A co kdyby tímto klíčem k životu byl on sám? Takovéto vědomí by významným způsobem zredukovalo úzkost z výběru. Víím, že jsem našel a přijal to hlavní. Kámen, který orientuje stavbu mého života v prostoru a celý jej završuje. Ostatní výběry se tak stávají otázkou vkusu, přání, moudrosti, ale nejsou doprovázeny úzkostí z toho, že přijdu o něco zásadního.

Kámen - Kristus se stává prostředkem soudu i záchrany. Je soudem pro ty, kdo jej vyhodnotí jako nadbytečný a nepotřebný. Pro elity, které mají tak plné ruce, nabitě diáře a bohatý život, že představa přijímat něco nového jim absolutně nedává smysl. Pro ty, kteří už si nekladou otázky a přestali hledat. Stavbu života považují za vybudovanou a nový stavební materiál neshání. Ti musí odmítnout. Kámen - Kristus se stává záchranou pro ty, kdo mají prázdné ruce, diáře a v životě se dezorientovaně motají. Pro ty, kdo v Kristu zahlédnou tak veliký potenciál, že zavrhnou mnohé, aby jej mohli přijmout. Pro ty, kdo mají otevřené oči a vrací se k otázkám, které si pokládali jako děti.

Zní to až naivně. Proč zrovna já bych měl mít milost poznat a přijmout to zásadní pro věčný život? Jaká mizivá je pravděpodobnost, že to nejdůležitější mohu zachytit svými smysly a přijmout, když naprostou většinu reality nejsem schopen ani vnímat a většinu věcí musím odvrhnout? Možná proto žalmista říká, že je to podivuhodné; je to Boží milost. Možná proto obklopuje obraz zavrženého kamene chválou. Celý žalm se nese v duchu radostné oslavy. Církev radostně vydává svědectví o Bohu, který se skrze Ježíše stal základem stavby jejich života. Síla jejich radostného svědectví možná naláká i další.

Ze života: Vracel jsem se ze svatby. V kufru auta jsem měl balíček s výslužkou, kytaru, tašku, batoh, oblek na ramínku a krabici s výtečnými víny. Nechtělo se mi chodit z auta nadvakrát, tak jsem pobral všechno naráz. Když jsem zabouchnul kufr auta, urvalo se ucho u papírové krabice s lahvemi vína. Všechny se roztříštily na parkovišti. Naštval jsem se na vlastní hloupost. Zase jsem nerozpoznal limity toho, co jsem schopen unést. Měl jsem něco odložit. Vždyť to nejdůležitější jsem v životě už přijal.

Otázky: Máte osobní zkušenost s tím, že jste Kámen - Krista chtěli zavrhnout, nebo dokonce na nějakou dobu zavrhlí? Co vás k tomu vedlo? Kdyby se vás někdo zeptal: „Proč bych měl věřit v toho vašeho Ježíše?“, co odpovíte? Jak texty propojují témata misie a chvály? V čem se chvála, věčnost a oslava Boha může prakticky stát prostředkem misie?

Biblické studium 5: Kajčnickovo štěstí (Ž 32)

4. – 9. dubna

Cesta ke spravedlnosti a moudrému životu vede pokáním. Blažený je ten, kdo své viny vyznává. Takovému totiž Bůh odpouští, vyučuje ho a chrání. Pokání a odpuštění je zdrojem radosti, cestou s Bohem.

1. Blaze tomu, komu je odpuštěno (v1-2)
2. Svědectví kajčnicka Bohu a poučení pro ostatní (v3-5.6)
3. Vyznání kajčnicka a Boha a poučení pro ostatní (7-8.9-10)
4. Výzva spravedlivým k radosti (v11)

- **Téma:** V Ž 32 se střídají mudroslovné poučky pro veřejnost (v1-2.6.9-10.11) s osobním svědectvím (v3-5), vyznáním a díkem (v5d.7) a Božím příslibem (v8). To vše se točí kolem vyznání hříchů a Božího odpuštění. Žalm bývá strukturován různě (např. v1-2 | v3-4.5 | v6-7.8-9 | v10.11). Náš návrh zachycuje zrcadlení úvodního shrnutí a závěrečné výzvy (**v1-2 | v11**), jež obecným jazykem rámuje osobní svědectví, resp. vyznání člověka a Boha (**v3-5 | v7-8**), následované výzvami pro lid (**v6 | v9n**). Osobní zkušenost je příkladem pro ostatní; a je důkazem, že obecná pravda platí i pro jednotlivce (4,4-6; 27,14; 31,24n; 130,7n).
- **Jazyk:** Slova a poetické obrazy se v žaltáři běžně opakují (unavené kosti, ohrožující vody, Bůh jako skryš aj.). Vedle dvoudílných paralelismů (v1ab.10ab) se zde objevují paralelismy trojdílné (v7.8.11), resp. čtyřdílné, kde tři řádky tvoří (graduující) jednotku, a řádek čtvrtý jejich výpověď prolomuje (v1ab-2a→2b; 5abc→5d). Žalm pracuje s trojicemi pojmů: „*nevěrnost, hřích, nepravost*“ (v1-2.5), „*sejmout, zakrýt, nepočítat*“ (v1-2), „*dát vědět, nezakrývat, vyznat*“ (v5), „*dát rozumnost, poučit, radit*“ (v8), „*radovat se, jásat, plesat*“ (v11).
- **Rámec:** Žalm otevírá (**v1-2**) dvojím „*blaze*“ (1,1; 41,2; 119,1n), určeném člověku, jemuž Bůh odpustil. Hřích je opsán triádou pojmů (Ex 34,7), stejně tak odpuštění (51,3n; 103,10.12; Jb 31,33; Př 28,13). Slova závěru (**v11**) připomínají jiná místa (5,12; 16,9; 31,8; 33,21). V1-2 se citují v Ř 4,7-8; sloveso „*započítat*“ (v2a) se objevuje v Gn 15,6, pro Pavla také důležitým, jež lze pojmem „*spravedlnost*“ spojit zpět s naším žalmem (v11). Dle pravidel midrašického výkladu vzniká výpověď: spravedlnost víry závisí v odpuštění vin (Ř 4,5n).
- **Vyznání:** V myšlenkovém i grafickém centru žalmu stojí osobní (já, ty) svědectví kajčnicka Bohu (**v3-5**), příp. vzájemné vyznání kajčnicka a Boha (**v7-8**). Svědectví a vyznání se zrcadí či doplňují: nejdříve žalmista mluví o útrapách (v3n), vyznání vin a Božím odpuštění (v5), aby následně jásal nad Boží spásou (v7) a slyšel příslib Božího vedení (v8): Vyznání vin je tu cestou z útrap ke svobodě a moudrosti od Boha. Je sporné, zda útrapy (v3n) – neblahé mlčení (38,14; Př 11,12), stárnutí kostí (6,3; 22,15), stálý nářek (6,2; 30,3.6; 31,10n), to vše připsáno Boží soudící ruce (Sd 1,35; 1S 5,6.11; Jb 23,2) – spočívají v trýzni svědomí, nebo také v nemoci. Úleva přichází s přiznáním vin Bohu (5abc) a s Božím odpuštěním (v5d). Jeho podoba – kněžské ujištění při oběti? vnitřní ujištění i bez chrámového rituálu? - a důvody nejsou vysvětleny. Zato se – v trojitě gradaci - mluví o Božím díle: Bůh kajčnicka ukrývá, vysvobozuje z tísně, obklopuje jáсотem (v7; 27,5; 31,21; 91,1); a příslibuje mu – zase trojmo - dar rozumnosti a svého vedení (v8; 1,1n.6; 14,2; 16,7; 36,4; 41,2). Mezi zachráněným kajčnickem a jeho zachráncem, učitelem, vůdcem Hospodinem probíhá intimní konverzace.
- **Poučení:** Na obojí osobní svědectví a vyznání navazuje dvojí výzva pro lid. První (**v6**) zobecňuje téma viny, pokání a odpuštění z v3-5; druhá výzva (**v9-10**) pro všechny aplikuje příslib osobního vedení z v8. Vina a její trýzeň se podobá ohrožujícím vodám (v6b; 18,5.17; 29,3), tedy jakémukoli ohrožení; modlitba k Bohu, jenž je nade vším, je cestou z každé tísně. Překlady různě rozumí závěru v6a: „*v čas, kdy lze tě nalézt*“ (ČEP), „*v čas tísně*“ (KLP). Podobně nejistý je překlad závěru v9; v jádru snad stojí kontrast mezi hloupostí zvířat, která je nutno krotit, a mezi moudrostí, kterou dává Bůh člověku, takže stačí vedení Božím pohledem (v7). Obecné tvrzení v10 připomíná Ž 1,6, přičemž Ž 32 zasazuje „*spravedlnost*“ a „*přímot srdce*“ (v11bc), resp. „*víru*“ (v10b) do souvislosti pokání.
- Pokání jako cesta k Bohu, s Bohem, jako cesta pravé blaženosti a spravedlnosti! Žalm 32 nás láká, abychom důvěřovali Božímu odpuštění a vedení. Ukrývání hříchů vede k trýzni, zmatku, hlouposti; vyznání hřichu má velké zaslíbení. Naše spravedlnost a čistota závisí právě na milosrdenství Božím, ne na naší dokonalosti.

Téma: dobrý špatný vzor

Žalm je vyladěn na člověka sužovaného výčitkami svědomí, který nachází úlevu a radost z Božího odpuštění. Dobrým vzorem pro nás není dokonalý člověk, ale ten, který umí přiznat chybu a vyznat hřích. Není možné nehřešit. Stejně jako je nemožné trefit se vždy za každých okolností na terči do černého. Pokud máme dojem, že už nehřešíme, tak jsme si jen nastavili citlivost hříchu na příliš nízké rozlišení. Nebo střílíme do obřího terče, který nelze minout. Stačí zmenšit terč, zvýšit citlivost svědomí a opět se rozezvučí poplašné alarmy ohlašující vinu. Proto zásadní otázka zní, co s hříchem. Pokud neexistuje cesta bezhříšnosti, zbývají cesty vyznání, popírání a skrývání. Bible ještě více než samotný hřích problematizuje neochotu lidí hřích přiznat a odhalit. Proto nám žalm staví před oči jako dobrý vzor člověka, který se provinil. Od toho, kdo vyznává hřích, se učím, že je normální narážet na limity svých schopností. Děti se mnohem více o evangeliu naučí od rodiče, který umí přiznat vinu a omluvit se, než od toho, který si chce před nimi udržet zdání svatosti a bezhříšnosti. Hříšníci činící pokání jsou nám lepším vzorem než ti, kdo drží masku dokonalosti. Proto si mohu hřích přiznat před sebou, před Bohem a za určitých podmínek dostupnosti, bezpečí a důvěry i před druhým člověkem.

Žalm kombinuje formu osobního svědectví a poučení. Teoretické poučení o hříchu a pokání by samo o sobě bylo nedostatečné. Mluvit o hříchu a odpuštění odosobněle nelze. Je to příliš osobní téma nás všech. Autor tedy přidává osobní zkušenost. Nezabíhá však do detailů svého provinění. Zůstává na obecné zveřejnitelné rovině. Mluví spíše o procesu vyznání než o konkrétním hříchu. Vypráví, jak o vině mlčel. Zůstával s ní sám. Ona ho však zevnitř užírala. Už nemohl dále snášet její tajemství. Proto oznámil hřích Bohu a ten mu odpustil. Nyní vypravuje o úlevě a zve druhé k radosti.

Ze života: Navštěvoval jsem kazatele a vyznával se ze svých hříchů. Do dnes mám v živé paměti slova, která mi opakoval. Když řekl, „je to pochopitelné“, zaplavila mě vlna úlevy a radosti. On mi rozumí! Při slově: „je to neomluvitelné“, se mé nitro opět sevřelo studem a hněvem. Ale rozhodl jsem se uznat, že je to tak! Při zvuku slov: „je to odpustitelné“, se mě dotkla Boží milost. Od té doby z mých vlastních úst tato slova slyšelo mnoho lidí. A já sám je stále znovu potřebuji slyšet.

Představa: Žalmista trojicí pojmů popisuje Boží nakládání s hříchem – sejmout, zakrýt a nepočítat. Pojďme do jednotlivých pojmů vstoupit ve společné představě. 1) Sejmout. Představte si těžký kámen. Nosíte ho sebou v batohu, v kabelce i v tašce. Nemůžete bez něj udělat ani krok. Chvillemi se zdá, že už jste si na něj zvykli, ale pak se znovu připomene. Bůh přichází, natahuje svou ruku a říká: dej mi ho. Chci z tebe sejmout tíži. Berete kámen a vkládáte mu ho do dlaně. On jej nadzvedne. Další den kráčíte okolo míst spojených s hříchem s větší lehkostí. 2) Zakrýt. Váš tajný hřích někdo zveřejnil. Nesete si znamení na čele. Někdo o něm veřejně píše na sociálních sítích. Všichni vidí, co jste udělali. Vaše pověst je zničena. Bůh přichází s nabídkou, že všechno skryje. Zakryje znamení na vašem čele a vymaže i všechny příspěvky na síti. Celá událost přestane být veřejná. Bůh cudně zakryl váš hřích. 3) Nepočítat. Existuje nejen osobní tíže svědomí a stud před druhými, ale objektivní vina před Bohem. Bůh snímá tíži, cudně zakrývá vinu, a navíc se rozhoduje dluh nepřipočítat na náš, ale na svůj účet.

Otázky: Jaká část žalmu s vámi nejvíc rezonuje? Které části naopak nerozumíte? Měli jste ve svém životě vzor člověka, který činil pokání a přiznal vinu? Jaká je vaše osobní (lepší i horší) zkušenost s vyznáváním hříchů? Co vám pomáhá, abyste v srdci uvěřili, že vám bylo opravdu odpuštěno? Jakým způsobem by člověk v duchu závěru žalmu mohl radostně oslavit, že přijal odpuštění?

Akce: V předvelikonočním čase se připravte ke zpovědi. Jestliže jsou hříchy, které vás tíží podobně jako žalmistu, najděte způsob, jak je vyznáte Bohu. Určitě má smysl hřích vyznat i před druhými. Nejen proto, že vám mohou zvěstovat odpuštění, ale také se sami můžete stát dobrým vzorem.

Kázání 5: Syn Davidův (Mt 22,41-46 a Ž 110)

10. dubna

Ježíš ukončuje střety se svými protivníky poukazem na žalm o synu Davidovu, válečně vítězícím nad nepřáteli. Jak nad svými protivníky vítězí Ježíš?

Mt 22,41-46

1. Ježíšova otázka a odpověď farizeů (v41n)
2. Ježíšovy dvě doplňující otázky z Písma (v43-45: **Ž 110,1**)
3. Umlknutí farizeů (v46)

Ž 110

1. Královská intronizace a vítězství (v1-3)
2. Kněžské zasvěcení a soud (v4-6)

- **Ježíšova otázka:** Ježíšova otázka navazuje na sérii otázek, jež mu kladli protivníci s cílem ho diskreditovat: Farizeové se ptali na daně a na příkázání Tóry (v15-22; v34-40), saduceové na vzkříšení (v23-40). Co Ježíš zamýšlel svou otázkou? Chtěl vyjevit svou identitu? Odhalit písmáckou nedostatečnost svých pokušitelů? Zpochybnit jejich představy? Chtěl je zamotanou hádankou vytrestat? Výsledkem je umlčení protivníků (**v46**); Ježíš pak před nimi varuje (23,1nn). Ne každé Kristovo slovo přináší spásu (srov. 13,10-15).
- **Mesiášská otázka:** Od sporů politických, eschatologických a hermeneutických (v15-40) obrací Ježíš pozornost k osobě Mesiáše, a tak vlastně k sobě samému (srov. 21,9.15.23-27.37). Jeho úvodní otázka není problematická: panuje shoda, že Mesiáš je „syn Davidův“, jeho dědic, obnovitel trůnu (**v42**; Iz 11,1-5.10; Jr 33,15n; Ez 34,23; Am 9,11; Mi 5,1; 2S 7,16.29). Pomocí citátu z Ž 110 ale Ježíš tuto shodu problematizuje (**v43n**): Může být syn *pánem* svého otce, dědic víc než předek, obnovitel víc než zakladatel? Dle některých tu Ježíš poukazuje na svou božskou přirozenost, která převrací navyklé světské hierarchie. Hlavní otázka však, zdá se, není, jak Mesiáš, „syn Davidův“, může být Davidovým *pánem* (jak syn může převyšovat otce). Ježíšova závěrečná otázka míří opačným směrem (**v45**): Jak může Mesiáš, podle Ž 110 Davidův *pán*, být Davidovým *synem* (jak může Mesiáš hrát nižší úlohu)?! Naznačuje Ježíš, že jeho mesiášství se uskutečňuje právě *synovstvím*, poslušností, křížem? Židé asi většinou čekali Mesiáše vládnoucího; tehdy i později však existovaly i představy Mesiáše sloužícího (b.Sanh 98a), nebo i božského. Hádanka jako by neměla řešení...
- **Ž 110:** Obě části žalmu začínají citací Božího výroku k „*mému pánu*“ (**v1.4**) a pokračují příslibem válečných vítězství (**v2n**), resp. Božích soudů nad nepřáteli (**v5n**). Kdo je adresátem? Podle židovské tradice Abraham (b.Sanh 108b aj.; srov. Gn 14); křesťanská tradice, už n., Krista Ježíše, a to v jeho roli krále a přimlouve po vzkříšení a nanebevstoupení (Sk 2,34n; 1K 15,25; Žd 1,13; srov. Mt 26,64; Sk 5,31; 7,55; Ř 8,34; Ef 1,20; Ko 3,1; Žd 1,3; 1Pt 3,22 aj.). Biblistika vidí v Ž 110 intronizační žalm davidovských králů (srov. 2S 7,12-16), příp. hymnus volající do boje (v3), či oslavující vítězství (v5n). Zvěst je - navzdory některým nejasným detailům (v3.6b) - jasná: Hospodin ustanovuje na Sijónu krále, jenž je i knězem (srov. Za 6,13); se svatou armádou vítězí nad nepřáteli a je nástrojem Božího soudu. „*Sedět po Boží pravici*“ je obrazem jednak trpělivé důvěry v Boží ochranu, jednak zvláštního zmocnění od Boha, ne-li „příbuzenství“ s Bohem (srov. Ž 16,8; 17,7; 98,1; 109,31; Ex 15,6; srov. 2S 7,14; Ž 2,7; 1Pa 28,5). V poexilním uspořádání žaltáře (v sekvenci mesiánských žalmů 2 – 89 – 110) náš žalm asi představuje naději na obnovu království, Babyloňany vyvráceného.
- **Kontrast:** Ježíš kontrastuje postavení pána a syna: Jak může být Mesiáš, Davidův *pán*, i Davidovým *synem*? Nestojí tato „nízká kristologie“ – a *Ježíšova služba* – v kontrastu i vůči Ž 110? Jednak vůči jeho příslibům moci, jednak vůči jeho násilné rétorice? Není také bez zajímavosti, že bezmála každý řádek Ž 110 (aj.!) mají paralelu v intronizačních hymnech zbožštělých králů Babylona či Egypta. Proč Izrael přebíral obrazy pohanských politických teologií? Byli snad David a jeho dědicové považováni za božské? Určitě ne. Stál však za nimi Hospodin: předně k Němu, a ne k pozemskému, slabému králi (srov. 1S – 2Kr), asi odkazovaly silné obrazy žalmů. Pozemský, všelijak pochybný král je tak navíc předobrazem a stínem, znamením naděje ideálního krále budoucího, Mesiáše. Ježíš uskutečňuje žalmem příslibenou moc - královskou i kněžskou - kontrastně, „pod opakem“ (Luther): ve službě, kříži, slovu (Mt 28,18-20; 1,1; 9,27; 15,22; 20,30; 21,9).
- Kázání se může ptát po našich představách Mesiáše Ježíše. Ježíš naplňuje obrazy Písem paradoxním způsobem. Zahanbuje samosvojnou moudrost a sílu svých protivníků. Svou slabostí se ujímá slabosti naší.

Téma: duchovní boj

Ježíš jedinou otázkou způsobí u moudrých a vzdělaných náboženských představitelů naprostý pat. Dostane je do situace, kdy mu nejsou schopni odpovědět. Jen si představte, že vám někdo položí otázku, na kterou neznáte odpověď. Mlčíte a mlčíte, rozpačtě se díváte okolo sebe, potom však gravitace přitáhne váš pohled dolů a vy skloníte hlavu. Nedokážete si představit jinou pozici zahanbeného a poraženého mlčícího těla než se skloněnou hlavou. Jen si vzpomeňte, jestli jste někdy stáli před tabulí ve škole a dostali od zkoušejícího záludnou otázku, kterou jste se nenaučili. S každou další vteřinou vašeho mlčení bylo ticho tíživější. Kam upřít zrak? Jedině dolů. Neschopnost odpovědět je prohrou na celé čáře. V těle se rozjede intenzivní stresová reakce. Zaplaví nás stud a úzkost. Emoce nakonec zablokují i ty poslední zbytky racionálního myšlení. Čím déle zkušenost trvá, tím menší je pravděpodobnost, že řekneme něco smysluplného. To je zážitek, který si naše tělo bude hodně dlouho pamatovat. Hbitě odpovídáme na ty otázky, které už jsme si pokládali, na které jsme zformulovali odpovědi a které spadají do oblasti, ve které se cítíme být experty. V takou chvíli jsme narovnaní, mluvíme s jistotou a ostatní jen žasnou, jak se dovedeme hbitě ohánět jazykem. V takovéto pozici začínají Ježíšovi nepřátelé klást otázky. Ježíš však nakonec položí otázku, na kterou nelze jednoduše odpovědět. Ptá se na něco, o čem předtím nepřemýšleli. Je to svým způsobem hádanka, se kterou si dodnes nevíme rady. Svým mlčením uznávají jeho vítězství. Strach jim brání pokračovat v rozhovoru. Potkali někoho, kdo je větší a silnější než oni. V tuto chvíli už není důležitá abstraktní teologická otázka, jestli je Mesiáš Davidovým synem, či pánem, případně jak tyto dvě vazby spolu souvisí. Jedno je jisté, na emoční a vztahové rovině jim jejich těla právě teď bijí na poplach a říkají, že Ježíš je větším pánem než oni. A to je ideální důsledek Ježíšovy otázky.

Ježíš je Mesiáš, přichází jako nový vůdce. Jeho zbraně a strategie boje jsou jiné než ty ze starých davidovských příběhů. Neroztáčí prak, ani se neohání mečem. Přesto dovede sebejistě nepřátele srazit na kolena. Dává jim právě teď zažít svou moc. Svým mlčením vyslovují pokorné: nevím. Není to však jejich svobodné rozhodnutí ani něco, k čemu by došli hloubáním a změnou postoje. Ježíš je k tomu přinutil. Právě v tuto chvíli se v jednom přítomném momentu mezi několika desítkami lidí uskutečnilo to, co David v Duchu Svatém vepsal do Ž 110: „Dokud ti nepoložím nepřátele pod nohy.“ Ježíšovi nepřátelé po slovním souboji nemají spoutané ruce, ani nemají vnější šrámy na těle. Přesto si budou dlouho pamatovat porážku. Byly spoutány jejich jazyky, šrámy utřžila jejich pýcha a pokořit se byla nucena jejich srdce. Dokonce ani nemohou obvinít Ježíše z provokace, protože to byli oni, kdo ho vyzvali na argumentační souboj. To oni na něj zaútočili promyšlenými piruetami a zákeřnými útoky otázek. Ježíš se však vždy bleskově vyhnul, odpověděl překvapivě moudře a správně. Až nakonec přechází do útoku, a oni umlkají a klopi zrak. Stále však mají život! Ježíšův duchovní boj je bojem milosti. Nebojuje proti lidem. Nechce je zabít. Nestíná hlavy. Bojuje proti jejich pýše, zabíjí moudrost a stíná hlavu vědomostem. To proto, aby je samotné zachránil před důsledky jejich hříchu.

Ježíš nám předvedl, jak může vypadat pomazaný kněz a král zaslíbený v Ž 110. Má své způsoby, jakými vede duchovní boj o každého jednotlivce, zásadního pro Boží království. Někoho něžně postaví na pevnou půdu, kde zjistí, že může žít víc k Boží slávě. Hladové nasytí a dodá jim sílu. A ty, kdo si pyšně kráčí světem a mají na vše odpověď, srazí v otázkovém souboji na kolena. Všichni nakonec jednou řeknou: ty jsi vítěz. Všichni pokorně umlknou, sklopí hlavu a uznají: nevím. Včetně tebe a mne.

Otázky: Zopakujte si klíčové momenty z argumentačního souboje mezi Ježíšem a jeho protivníky v Mt 22. Stalo se vám, že vás Bůh pokorně umlčel?

Akce: Napište si na papír několik otázek, na které neznáte odpověď. Kdyby vám je teď někdo položil, byli byste nuceni stejně jako Ježíšovi protivníci zmlknout. Vaše mlčení je velkým vítězstvím Ducha svatého.

Biblické studium 6: Bolesti lidství (Ž 39)

11. – 14. dubna

Žalmista se Bohu nejen svěřuje, ale také se s ním pře; prosí nejen o záchranu života, ale také o ukřácení útrap života. Moudrost ví o marnosti lidského snažení; víra zná bolest konečnosti tváří v tvář přísnému Bohu.

1. Svědectví o marném úsilí (v2-4)
2. Nářek nad lidskou pomíjivostí (v5-7)
3. Prosba o vysvobození z Božích soudů (v8-12)
4. Žádost o ulehčení odchodu (v13-14)

- **Tón:** Ž 39 je jako Ž 38 a 40 modlitbou nářků: tematizuje hřích a trest (v2n.9; 38,5.19; 40,13), nepřátele (v2.9; 38,12n; 40,15), oheň v nitru (v4; 38,8), nemoc (v11; 38,4-9), mlčení (v2n; 38,14n) či naději na spásu (v9.11; 38,22n; 40,2.14). Mudroslovným tónem (v2.5-7) se zas podobá žalmu 37, odlišuje se však od něj skepsí, loučením se životem (v6n.13n; 37,1-5.27). Ž 39 je modlitební meditací nad tvrdostí a konečností lidského bytí. Realistická skepse i upřímnost bolesti patří na paletu biblické modlitby (srov. Jr 20,7nn; Jb).
- **Téma:** Žalm začíná svědectvím o vnitřním sváru (**v2-4**). Předmětem sváru a z něj vytrysklé modlitby je nářek nad lidskou pomíjivostí (**v5-7**), prosba - snad v nemoci - o ulehčení Boží trestající výchovy (**v8-12**) a prosba o dobrý konec (**v13-14**). Napříč žalmem se vynořují mudroslovná témata mlčení (v2-3.10; 32,3n; Př 10,19; 13,3; Jb 40,4; 42,1-6) a pomíjivosti života, majetku (v6n.12.13n; Kaz 1,2; 2,18-22; Jb 1,21; 2,10), ale i typicky žalмовé téma hříchu a pokání (v2.9.12; 32,4n), resp. trestu a bolesti (v4.10-12.13n; 6,2; 38,2).
- **Napětí:** Ve srovnání s jinými žalmy vyznívá Ž 39 rezignovaně: neprosí o záchranu života (38,22n; 40,18), ale o poznání času konce (v5-7; 90,1nn), ba o ulehčení konce, tak jako tak neodvratného (v8-13). Žalmista upírá naději k Bohu (v8.13; 40,2; 37,34; 31,25; 25,5): že ho očistí od vin (v9) a přestane ho trestat (v10n); především ale očekává, že mu Bůh uleví od své výchovy a dopřeje mu pokojný konec (v13n; Jb 7,19; 9,27; 10,20n; 14,6). Žalm tak naruby obrací běžné vyznění proseb o Boží pozornost (4,2; 5,2; 17,1; 27,7; 28,1n; 31,3). Zvláštní je i pojetí smrti (srov. 6,6; 16,10n): smrt je tu neodvratná, bolavě ukončuje lidské touhy a díla (v6-7.12; Kaz 9,10; L 12,20), zároveň ale poskytuje úlevu od obtěžujícího Božího dohledu (v14; 139,7-12; Jb 3,20-26; 7,17nn; 10,1nn). „Host“ a „příchozí“ (v13) tu také není předmětem ochrany (Ex 20,10; 22,20; Lv 19,33n), v popředí je spíše motiv dočasnosti a nezajištěnosti (Gn 15,17; 23,4; Ex 2,22; 12,45; Lv 25,23; 1Pa 29,15). Rovněž mlčení, jinde chvályhodné (v2.10; 38,14-16; 62,2.6; 65,2; Př 10,19; 13,3; Iz 53,7), zde neposkytuje úlevu (v3-4; 32,3-4).
- **Detaily:** Úvod žalmu tematizuje souvislost mluvení a hříchu (Jk 1,18nn), mlčení jazyka však nemůže utišit oheň v srdci (v2n), žalmista musí promluvit (v2a.4c; 32,3n.9). Překlad v3b je nejistý: „*nic se nezlepšilo*“ (ČEP), „*nadobro jsem umkl*“ (ČSP), „*umlčel jsem se i spravedlivého odporu*“ (BK) aj. „*Píd*“ či „*dlaň*“ (v6) je nejkratší biblická míra (1Kr 7,26). Člověk putuje „*jako přelud*“ či „*ve stínu*“ (v7); hebr. celem označuje také „*obraz*“ nebo modlu (Gn 1,26; Nu 33,52). Sloveso „*okřát*“ (v14, balag) znamená „*zářit*“ či „*usmívat se*“ a bývá zde překládáno jako „*posílit se, zotavit se, vydechnout si*“ před neodvratným koncem.
- **Rytmus:** Jako v ostatních žalmech nacházíme i zde synonymní paralelismy (v2ab; 4ab; 5ab; 9ab; 13abc; 13de). Pravidelný rytmus bývá prolomen třetím řádkem verše (4ab:c; 5ab:c; 12ab:c; 13a:bc). V5 opakuje sloveso „*dej mi zvědět (...)* at' vím“. Slovy „*mlčel jsem*“ začíná v3 a v10. V jádru „*jako nic*“ (v6) a posledního výrazu „*nebudu již*“ (v14) je hebr. 'ayin nic, nikde, vyjma atp. Nápadná je trojice řádků začínajících v hebr. stejným slovem 'ak „jen“ (v6c.7ab + opakování v12c): jazykem knihy Kaz se tu pomocí anafory (stejně slovo na začátku) zdůrazňuje pomíjivost lidského snažení (3x hebel „*vánek, dech, pára, marnost*“; Kaz 1,2 ad.).
- K cestě s Bohem nepatří jen vědomí hříchu či důvěra v Boží pomoc v nouzi, nýbrž víra zná i bolavé, a přece smířené vědomí konečnosti. Ž 39 je vlastně prosbou o dobrou smrt, resp. o ulehčení těžkého údělu, tak jako tak konečného. Žalm je ovšem také při s tímto lidským údělem, ba s Bohem, jenž je (zde: krutým) Pánem života i smrti. Jaké místo mají tyto všelidské emoce v naší modlitbě?

Téma: bořící slova

Žalm je vyladěn na pochybuujícího člověka, který slovy boří smysl své vlastní existence. Nejde o pouhé hravé intelektuální hloubání nad smyslem života, kdy si člověk osahává nové filozofické koncepty. Žalm souzní s hlubokou skepsí nad marností života tváří v tvář smrti. Zároveň lze v textu vysledovat určitý dějový posun. Žalmista si nejprve dává pozor na to, co říká. Hlídá si svá ústa. Nechce se rouhat ani si ztěžovat. Nechce sprostě nadávat ani vykládat o marnosti a zbytečnosti života. Možná proto, že zná sílu slov. Ví, že mají moc budovat i bořit - nejen jeho život, ale mají dosah i na jeho okolí. Ze srdce se mu derou ven slova bořící a on je nechce vyřknout. Polyká je, cenzuruje a potlačuje. Slova však nelze zadržet. Pálí ho uvnitř. Nakonec přeci jen vytrysknou napovrch. Žalmista jim dá volný průchod. Ze začátku ani neví, do jakých vod ho proud řeči unese. Ale když už jednou začne, nemůže přestat. Opravdu dospěje k temným závěrům ne nepodobným rétorice známé z knihy Kazatel.

Sdílením své zkušenosti osvobozuje čtenáře k tomu, aby i on vyjádřil myšlenky, které mohou působit nevhodně, nevděčně, rouhačsky a hereticky. Věty pochybností, které člověk říká se zahanbením, v krizi a s dojmem selhání, jsou žalmem povýšeny na slovo Boží. Slova, která si netroufáme vyslovit před druhými, protože by je začali vyvracet a dávat nám nevyžádané rady, žalm neproblematizuje, ba naopak je dotáhne do beznadějně konce. Jeho slova mají sílu bořit. Nebo možná lépe řečeno popisují pravdivě zkušenost rozbořeného smyslu života a tím, že jsou vyřčena nahlas, mohou znejistit a pobořit i životy ostatních. Proto je na místě opatrnost. Jsou to slova, která bychom si z kazatelny netroufli říct, a už vůbec bychom u nich nechtěli skončit. Dovedete si představit kázání, které by končilo výzvou k prosbě: „Bože už se na mě neďivej! Chci si od tebe chvíli odpočinout!“ Kolik lidí v sále by neodolalo nutkání kazatele v modlitbách po kázání opravit? Kolik rozčilených emailů by odpoledne dostal? Kolik lidí by se na něj při odchodu zmateně dívalo a hledalo v jeho očích známky duchovní krize? Nechci tímto příkladem nabádat k destruktivním kázáním bez nadějných závěrů, jen chci poukázat na to, jak těžké pro nás může být slyšet nepatřičná a znejišťující slova. A přitom Bible obsahuje hlas budující i bořící. Obojí je užitečné a obojí má svůj čas. Jak realisticky podotýká Kazatel, je čas budovat i čas bořit. Je čas vyřknout slova nadějně stabilizující a budující, ale je čas dát volný průchod i slovům popisujícím rozbořený svět. Dokonce slovům bořícím dobré věci, které někdy modloslužebně považujeme za smysl života. Proč např. neprosit spolu s žalmistou o dobrou a rychlou smrt?

Žalm zároveň není jen pouhým vrstvením kritiky a skepse. Vše se stále odehrává v kontextu poetické modlitby. Žalmista si stále uchovává alespoň tolik naděje, aby Boha oslovil. Žalm nás může osvobodit k tomu, abychom naslouchali pochybnostem druhého i svým vlastním, aniž bychom je demonizovali, opravovali nebo umlčovali. Můžeme nechat zaznít slova, bořící smysl života a vyjadřující marnost. Takováto slova lze unést, protože jsou žalmem zasazena do kontextu důvěrné modlitby. Věříme, že dekonstrukce jako částečná smrt patří k životu. Je nezbytná pro růst. Věříme v Boha, který dává z prachu sutin povstat něčemu novému. Naslouchání bořícím hlasům je vyjádřením důvěry v Boha.

Otázka: Zopakujte si, o čem je Ž 39. Jakými obrazy autor popisuje marnost života? Jak byste reagovali na člověka, který by vyjadřoval svůj pocit marnosti podobnými slovy jako žalmista? Jak by vám bylo slyšet následující věty od svého partnera, přítele, kamarádky, rodiče, člena sboru nebo vlastního dítěte? „Život je krátký a marný.“ „K čemu mi jsou peníze a majetek?“ „Jsem tu jako cizinec, nikam nezapadám a nikam nepatřím.“ „Chci, aby si mě Bůh nevšímal a nechal mě na pokoji!“

Výzva: Až uslyšíte člověka, kterému z nitra vytéká proud existenciálních pochybností, okořeněných hněvem, představte si, že jeho život prochází rekonstrukcí smyslu. Možná se z jeho úst zrovna teď derou na povrch slova, která dlouho pálila jeho nitro. Dopředu se připravte, že uslyšíte slova bořící. Vyhněte se jednoduchým a správným odpovědím, a to ve víře, že je čas bořit i čas stavět.

Kázání 6: Král opuštěný Bohem (Mt 27,35-50 a Ž 22,1-20)

15. dubna (Velký pátek)

Ježíš je opuštěn všemi: svým lidem, svými učedníky, dokonce svým Bohem. Jeho poslední slova, otázka citovaná z Ž 22, zahalují kříž tajemstvím Boží nepřítomnosti; tajemství naší spásy je ukryto mezi Otcem a Synem.

Mt 27,35-50

1. Ukřižování (v35-38)
2. Výsměch (v39-44)
3. Smrt (v45-50: Ž 22,2)

Ž 22

1. Bolestný nářek opuštěného (v1-22)
2. Radostné plány zachráněného (v23-32)

- **Kristův kříž:** Všichni evangelisté představují Ježíšovo ukřižování jako cíl jeho cesty. Zde se – v bolestném převrácení! – sbíhají klíčové motivy jeho služby: Je davidovský král Izraele (v37.42; 1,1; 2,2; 21,5; 27,11.29), Syn Boží a Kristus (v40.43.54; 4,3.6; 14,33; 16,16; 26,63); ten, který „zachraňoval“ druhé (v42; 1,21; 8,25; 9,21n; 14,30); který spoléhal na Boha (v43; 11,27; 26,39.42); rozmlouval s Eliášem (v47-49; 17,3); měl zvláštní vztah k chrámu (v40; 21,10-14; 24,1n; 26,60n); stětoval se s vůdci Izraele (v41; 22,15nn; 23,1nn). Zde jako by se to všechno Ježíšovi „vymstilo“; a přece to tak mělo být (v51-54; 16,21-24; 28,1nn aj.).
- **Matoušovy pašije:** Ve srovnání s L či J vyniká důraz Mt (a Mk) na opuštěnost. Ježíš je ukřižován jako „král Židů“ (v40; 27,11.29), Kristus, „Syn Boží“ (v40.43.54); spíše než o božskou přirozenost jde o královské povolání, dané Bohem coby Otcem (16,16; 26,63; srov. 2S 7,12-16; Ž 2,6n; 72,1; 89,20nn). Očividnému selhání mesiášské identity, dosud potvrzované mocnými činy, této Ježíšově „náhlé bezmocnosti“, se – v ďábelském tónu (4,3.6) – vysmívají náhodní kolemjdoucí i přihlížející vůdcové Izraele, ukřižování židovští rebelové i okupační kati (v39n.41-43.44; v28-30.47-49): Ježíš tu nemá moc nad svým osudem, natož nad chrámem; jiným pomohl, sobě pomoci neumí; oddal se Bohu, ten ho však opustil; volá Eliáše – mylně slyší kati -, a ten nepřichází. Ježíšovo zvolání jen podtrhuje celkový dojem selhání a opuštěnosti (v46.50).
- **Mt 27 a žalmy:** V Matoušových pašijích zní žalmy (v24: Ž 26,6; 73,13; v34.48: Ž 69,22; v39: Ž 109,25), zvl. Ž 22, a to víceméně doslovnými citacemi dle LXX (v35: 22,19; v39: 22,8; v43: 22,9; v46: 22,2) i pojmovými (v50: 22,6.25 „křičet“; v42: 22,9.22 „spasit“) a tematickými ozvuky (22,7n.17.19). Ž 22 je prizmatem vyprávění i výkladu: Mt ve shodě s Ž 22 vybírá (a vynechává) detaily děje (srov. L 23,27.34.40-43.45.48); Ž 22 pomáhá gologotské dění vysvětlit a včlenit je do dějin Izraele.
- **Ž 22:** Ž 22 je nářek. V první části (v1-22) žalmista předkládá Bohu své utrpení a stěžuje na Boží pasivitu (srov. 10,1nn; 42,1-5). Ve druhé části (v23-32) radostně dosvědčuje prožitou spásu, resp. už předem, ještě zprostřed utrpení, se z ní raduje a zavazuje se k vděčnému jednání (srov. 10,16-18; 42,6). V jiných nářcích se oba tóny prolínají (Ž 4; 5; 7; 13 aj.). První část lze dělit: 1. žalmista obviňuje Boha, že ho opustil (**v2-6**), 2. snižuje sebe sama (**v7-12**) a 3. vypravuje o svém utrpení (**v13-19**); 4. v prosbě dochází ke zlomu (**v20-22**). I tyto sloky lze dále členit: 1. od žaloby se žalmista utíká k útěše z biblických dějin (v2n.4-6); 2. s nimi ale kontrastuje jeho nynější neutěšený úděl, a to tím bolestněji, že Bůh o něj přece vždy pečoval (v7-9.10-12); 3. metaforami divé zvěře, resp. synekdochami tělesných částí líčí své mučitele a své utrpení (v13n.15n.17-19). Ve srovnání s oslavou Boží péče (v4-6.10-12), a také na pozadí žalmistovy nevinny zaznívá obžaloba „mého Boha“ (v2.3.11), že žalmistu zradil (v2n.12.20), ba že je mu hlavním protivníkem (v16c: střed Ž 22). Taková obvinění patří k odvaze sz víry (10,1; 13,2n; 60,3-6; 74,1.11; 77,4n.8-11 atp.): pro Hospodinovu čest, k osvědčení jeho slova, na svědectví protivníkům... je Hospodin vyzván, aby se zastal utištěného.
- **Kristus a Ž 22:** Poslední Kristova slova jsou v Mt citací Ž 22,2a. Mt ji zachycuje možná tak, jak ji Ježíš vyřkl: oslovení v hebrejštině, otázku v aramejštině. Recitoval Ježíš celý žalm? Ž 22 je spíše osnovou i osvětlením celé perikopy. Ježíš zakouší bolest opuštěného Izraelity, ba všelidskou žízeň po Bohu (Mt 5,3-10). Naše spása spočívá v tajuplném dění mezi milujícím, a opouštějícím Otcem a poslušným, a opuštěným Synem.
- Kázání může na pozadí hloubky lidského hříchu (zde bezpráví, krutosti, posměchu) připomenout hloubku Ježíšovy poslušnosti. Ježíšovo kristovské utrpení není nelidské či nadlidské, nýbrž ztělesňuje právě lidskou bolest, a to i tváří v tvář vzdálenému Bohu. Který je nám v opuštěném Ježíši spásně na dotek!

Téma: samota

Matoušovy pašije akcentují Kristovu samotou. Ukřižovaný Ježíš je v centru pozornosti mnoha svědků. Pohybují se okolo něj náhodní kolemjdoucí, vůdci Izraele, spolu odsouzenci i okupační kati. Přesto je Ježíš sám. Samota uprostřed davu bývá těžší než samota zažívaná o samotě. Podobně jako je rozdíl mezi člověkem hladovějícím v pustině a vyhladovělým člověkem obklopeným obézními lidmi s nákupními košíky, přetékajícími jídlem, kteří mu najíst nedají. Stav druhého je mnohem těžší. K bolesti utrpení se přidává bolest křivdy. To je zkušenost opuštěnosti člověka, který má druhé lidi nadosah, a přesto mezi nimi zeje propast oddělení. Všichni přihlížející Ježíše vidí, a přitom ho nevidí. Vidí před sebou rebela, člověka, který prohrál, komu se vše vymstilo. Mohou jím pohrdat. Mohou se mu vysmát. Nevidí trpící lidskou bytost hodnou soucitu, a už vůbec v něm nevidí vítěze, Božího Syna a svého krále. Svým neporozuměním hloubí propast oddělení. Proto je Ježíš sám. Je to samota odmítnutí, posměchu a neporozumění. Je to jedna z nejtěžších zkušeností člověka, který byl stvořen pro život v blízkosti. Jestliže je ideálem blízká provázanost a hlavním přikázáním láska k Bohu a k druhým, jsou potom projevy nelásky ve všech svých podobách nejvážnějším prohřeškem. Vidět druhého, a přitom ho nevidět, nemít touhu poznat, jak vnímá sám sebe, je hluboce zraňující. Tato opuštěnost, doprovázena studem, násobí už tak nepředstavitelnou bolest ukřižovaného. Je to samota odmítnutého a vyčleněného, do které je uvržen hříchem nelásky druhých.

V tomto stavu studu a opuštěnosti Ježíš jako absolutně vztahová bytost touží po spojení. Kam se ale natáhnout? Kdo bude dostupný i z vrcholu kříže? Jedna z mála věcí, kterou Ježíš může udělat je natáhnout se přes propast oddělení a pokusit se spojit s druhými. Možná to zafunguje, možná ne. Možná zůstane nakonec sám, ale i tak mu to stojí za to. On může napřáhnout ruku, udělat vstřícné gesto, pozvednout hlas a odhalit část svého nitra. Jestli ho druhý přijme a dojde ke spojení, zůstává ve svobodě zodpovědnosti druhého. Ježíš dělá, co může. V jedné větě se natahuje ke všem přítomným k Bohu, k druhým lidem, sám k sobě a dnes i k nám. Je to věta, která propojí evangelijní vyprávění přímým odkazem na Ž 22: „Bože můj Bože můj, proč jsi mě opustil?“

1) Ježíš se natahuje směrem k Bohu. Oslovuje ho s výčitkou a bolestí samoty. A zdá se, že Bůh mlčí. Právě teď na volání svého syna neodpovídá. 2) Ježíš se zároveň natahuje k lidem, kteří stojí okolo něj. Citací Ž 22 jim nabízí klíč k porozumění celé scéně. Kdyby si mohli v mysli odříkávat Ž 22 a zároveň měli před očima ukřižovaného Ježíše, porozuměli by mu. Ježíš se natahuje k lidem odkazem na žalm. Odhaluje své nitro, ale jeho snaha opět vyjde naprázdno. Lidé si myslí, že volá Eliáše. Nepochopí narážku na žalm a Ježíšova samota se ještě prohloubí. 3) Natahuje se sám k sobě. Jeho mysl vytáhne z paměti právě žalm, ve kterém najde sám sebe. Všechno sedí, býci a psi ho obklopují, nepřátelé losují o jeho oděv, nitro se mu chvěje a trpí žízň. Všichni na něj hledí, a přitom ho nevidí. Díky žalmu je v kontaktu sám se sebou. Propojuje svou přítomnou zkušenost se slovy autora, který v Duchu promlouval o mnoho generací před ním. Možná zde nachází jeden z mála opěrných bodů děsivé zkušenosti kříže. 4) Díky zaznamenaným slovům se Ježíš natahuje přes celá tisíciletí až k nám. Budeme ti, kdo jej chtějí poznat? Vyslyšíme jeho pozvání a spojíme se s ním v jeho utrpení? Porozumíme jeho zkušenosti v duchu Ž 22? Vždyť on visí na kříži kvůli nám. Jen skrze zkušenost kříže může vstoupit i do naší bolesti, samoty a utrpení. Tak abychom se my měli s kým spojit, až se budeme natahovat všemi možnými směry.

Otázka: V jakých místech můžeme sledovat propojení mezi Ž 22 a Matoušovým pašijním vyprávěním? Jakými směry se Ježíš natahuje ke spojení? Koho vidíte, když se díváte na ukřižovaného Ježíše? Máte zkušenost se samotou a odděleností od druhých? Ke komu se natahujete ve spojení vy? Kdo bývá dostupný a kdo nikoliv?

Kázání 7: Král pronárodů (Mt 28,16-20 a Ž 22,20-32)

17. dubna (Neděle vzkříšení)

Ježíš vstal z mrtvých a je Pánem na nebi i na zemi, v Izraeli i mezi národy, nyní a navěky. Učedníci jsou vysláni, aby toto evangelium roznesli do všech koutů světa.

Mt 28,16-20

1. Vzkříšený Ježíš se setkává s učedníky (v16n)
2. Ježíšovo velké prohlášení (v18-20)

Ž 22

1. Bolestný nářek opuštěného (v1-22)
2. Radostné plány zachráněného (v23-32)

- **Vzkříšení:** Zmrtvýchvstání je překvapivým, a přece biblicky logickým vyústěním Kristova kříže (1K 15,1-5). Je důkazem Ježíšových slov, potvrzením jeho služby, poslušnosti a oběti z Otcovy strany. Je vysvobozením ze smrti, ba porážkou smrti, počátkem nového stvoření – v Kristu i pro nás (Ř 6,3-11). Je naplněním jeho mesiášství a synovství, předtaktím jeho nebeské intronizace (Ř 1,2-5; Sk 2,22-40).
- **Velké prohlášení:** S drobnými rozdíly v detailech a důrazu končí všechna evangelia ohlášením Ježíšova panování a vysláním učedníků do světa (Mk 16,14nn; L 24,26n.44nn; J 21,19nn). V Mt se Ježíš setkává s učedníky na hoře v Galileji (v16). Učedníci Krista uctívají, někteří ale „*pochybují*“, „*váhají*“ (v17), a přece i jim platí jeho velké prohlášení a z něj plynoucí velké poslání i velký slib. Zatímco dosud museli přicházet k Ježíšovi (5,1; 8,5.19.25; 13,10.36 atd.), „*přistupuje*“ on teď k nim (v18a.20), a ohlašuje, že Otec mu světil univerzální panství (v18b; srov. 26,64; Da 7,13n; Sk 2,36; Ef 1,20-23; Fp 2,9-11). To je důvodem učednické misie (v19-20a): „*Jděte a získávejte všechny národy za učedníky: křtíce je ve jméno..., vyučující je všemu, co jsem vám přikázal.*“ Ježíšova vláda zahrnuje vše, učednická misie míří na všechny národy (Ř 1,5); Ježíš nepanuje mečem, volá národy do učení. To se děje křtem (zájmeno „*je*“ v řeckém textu v mužském rodu, zatímco „*národy*“ je rodu středního: jde o hebraismus, či o důraz na křest jednotlivců, jímž národy vstupují do učení?), a sice křtem ve jméno trojjediného Boha (On je při díle) a vyučováním Ježíšovu odkazu.
- **Průniky:** Mt 28 necituje explicitně z Písem. Můžeme však hledat průniky např. s Ž 22, jehož první polovina tvořila osnovu pašijní perikopy. Druhá polovina užívá, jako Mt 28, slova „*klanět se*“ (v28.30), „*země*“ (v28), „*národy*“ (v28n), „*vše*“ (v24.28.30), „*jméno*“ (v23). I téma zvěstování Boží spásy (v25), univerzálního panství (v29) a spravedlnosti (v32), a to v Izraeli i mezi národy (v23nn; v28nn), sdílí Ž 22 s Mt 28.
- **Ž 22:** Zatímco první půlka Ž 22 obsahuje nářek, prosby a stížnosti, druhá polovina (v23-32) odráží vděčnost za prožitou – anebo v pevné naději očekávanou – spásu. Navzdory trpké žalobě (v2.16c) se Bůh svého trpícího sluhy zastal (v25; jako v5n.10n). Jestli v22c zachycuje zlom (ČEP: „*Tys odpověděl*“), není jisté (LXX aj.: „*mé ponížení*“). Žalmista se každopádně 1. zavazuje, že k chvále Boží bude o své zkušenosti spásy vyprávět v Izraeli, který se připojí k jeho chválení (v23-27), a 2. že zpráva o žalmistově spasení – přetavena v poznání univerzální Boží vlády (v29) a spravedlnosti (v32) - dolehne až k národům, které se v úctě obrátí k Hospodinu (v28-32). I tyto dvě části lze členit, a sice do sekvence 3+2 a 2+3 veršů: 1. chvála v izraelském shromáždění a její důvod (v23-25) a chvála v izraelském shromáždění a její důsledky (v26-27); 2. uctívání národů a jeho důvod (v28-29) a důsledky uctívání národů a služba národů (v30-32). „*Vyprávění*“ dobré zprávy ze strany jednak žalmisty, jednak národů tvoří rámec druhé poloviny žalmu (v23.31n).
- **Detaily:** Nápadné jsou symetrické paralelismy (v24ab.25ab.26.28.30ab), chiastické paralelismy (v23), zvl. kde třetí řádek prolamuje symetrii prvních dvou řádků (v24ab:c; c25ab:c). Některé verše postupně doplňují nové prvky (v27.29.30.31.32). Vzniká tak dojem stupňování. To se děje i rozšiřováním záběru: od „*mých bratří*“ ke „*shromáždění*“ až po „*celé símě Jákobovo*“ (v23n), ba dokonce – to v širokém záběru, který ale zdůrazňuje jednotlivosti - až po „*všechny konce země*“ či „*všechny rodiny národů*“ (v28). Dobrá zpráva se však týká nejen živých (v27), ale i smrtelníků, ne-li mrtvých (v30), současných i budoucích generací (v31n). Izraeli se přisuzuje chvála (v23n.26n), národům pokání, klanění, služba (v28.30-32). Obě sloky zmiňují jídlo (v27.30), snad děkovnou obětní hostinu. Mluví Ž 22 o odsouzení, anebo snad o vzkříšení mrtvých (v30n)? Ať tak, či onak, nosnou silou je tu vyprávění evangelia dalším pokolením (v31n).
- Kázání může pojednat obsah evangelia: Kristovo vysvobození ze smrti a jeho panování; dosah evangelia: sz kořeny a trvalou univerzální platnost; a refrén evangelia: oslavu Boží, nasycení člověka, život.

Téma: obnova spojení

Jestliže byl kříž zkušeností propastného oddělení, potom je vzkříšení konečným připojením. Ježíš byl ve smrti oddělen od světa a svět od Ježíše. Vzkříšením dochází ke znovuobnovení poničeného spojení. Svět, který Ježíše předtím neviděl, nepoznal a provinil se na něm neláskou, má nyní znovu příležitost jej přijmout. Vzkříšený Ježíš se vrací a obnovuje vztah. Stále pokračuje ve scénáři, kterým je pro něj Ž 22. Tentokrát směřuje k naplnění závěrečných pasáží. Začíná obnovovat vztah s těmi, kteří mu byli od počátku nejbližší. Opakovaně k nim přichází, zjevuje se a děle jak měsíc buduje nové zkušenosti učedníků s jeho vzkříšeným já. Společná jídla, rozhovory, setkání na břehu jezera...

Zatím však došlo k obnově vztahu pouze s jeho nejbližšími. Co ostatní lidé? Ježíš přichází s novou strategií. Planeta je příliš velká a lidí na ní příliš mnoho, aby fyzicky obnovil vztah s každým člověkem jednotlivě. Nechce to odbít nějakým zázračným kouzlem, které by násilně způsobilo změnu v každém člověku. Proto vysílá ty, kterým daroval svého Ducha, aby propojil sebe se světem skrze ně a jejich vyučování. Vypouští do světa síť učedníků spojených Duchem, která má už od počátku potenciál a cíl stát se globální sítí, pokrývající celý svět. Symbolem nového propojení je křest. Tělesné vzkříšení má být zvěstováno tělo na tělo. Obnova vztahu Boha a světa ve vzkříšeném Kristu se vtěluje do obnovy mezilidských vztahů. Takováto síť učedníků je závislá na omluvách a odpuštění, bez schopnosti obnovovat vztahy by se rozpadla už v prvním století.

Já i vy jsme součástí této sítě lidských vztahů. Tělo Kristovo se i tyto Velikonoce obnovuje. A právě skrze nás je zvěstováno světu, že je Kristus vzkříšen. Já i vy přicházíme ke všem, kteří Krista zavrhlí, provinili se, zhřešili jakýmikoliv projevy nelásky a zvěstujeme radost z obnovy vztahu. Vždyť Ježíš je vzkříšen!